

**KREDĪTIESTĀŽU UZRAUDZĪBAS PĀRVALDES
1999. GADA PĀRSKATS**

© Latvijas Banka, 2000

J. Krūmiņa, I. Stūrmaņa un A.F.I. foto
Pārpublicējot obligāta avota norāde.

Latvijas Bankas Kredītiestāžu uzraudzības pārvalde izveidota 1992. gadā, un tās darbības īss pārskats katru gadu tiek iekļauts Latvijas Bankas gada pārskatā. Tas, protams, nedod iespēju plašāk iepazīstināt ar pārvaldes darbu un Latvijas banku un krājaizdevu sabiedrību attīstību. Ņemot vērā banku sektora lomu finanšu sistēmā un lielo sabiedrības interesi par to, radās iecere publicēt Kredītiestāžu uzraudzības pārvaldes gada pārskatu, tā papildinot Latvijas Bankas gada pārskatā ietvertu informāciju un ļaujot lasītājam iepazīt gan Kredītiestāžu uzraudzības pārvaldes darbību un Latvijas kredītiestāžu attīstību, gan pārļūkot kredītiestāžu darbību regulējošo likumdošanas aktu un citu normatīvo dokumentu pārmaiņas.

1999. gadā Latvijas banku un krājaizdevu sabiedrību attīstībai bija raksturīgas pozitīvas tendences – stabilitāte un pakāpeniska izaugsme. To darbības rādītāji auga, liecinot, ka pārvarētas Krievijas finanšu krīzes sekas. Aktīvāka un kvalitatīvāka kļuva kredītdarbība, paplašinājās sniegto finanšu pakalpojumu klāsts. Konsolidētās uzraudzības ieviešana savukārt deva iespēju novērtēt tos riskus, kuri rodas korporatīvo saikņu rezultātā, un pieņemt pamatotākus lēmumus par banku finansiālo stāvokli. Tas liecina, ka sasniegta kvalitatīvi jauna kredītiestāžu uzraudzības pakāpe.

Aizvadītajos notikumiem bagātajos darba gados izveidots profesionāls Kredītiestāžu uzraudzības pārvaldes kolektīvs un starptautiskajiem standartiem atbilstošas kredītiestāžu darbību regulējošās prasības. Tagad Latvijas kredītiestāžu uzraudzība tiek uzskatīta par vienu no spēcīgākajām Centrālās Eiropas un Austrumeiropas valstīs. Esam viena no pirmajām valstīm, kas saņēma Starptautiskā Valūtas fonda ekspertu atzinīgu vērtējumu par tiesiskās bāzes un uzraudzības prakses atbilstību Bāzeles Banku uzraudzības komitejas efektīvas banku uzraudzības pamatprincipiem. Vēl svarīgāka mums ir Latvijas iedzīvotāju uzticība banku sektoram. Tā ir banku darbības stūrakmens, bet uzticēšanos stiprina tirgus dalībnieku informētība par norisēm banku sektorā un tā uzraudzību. Plašāka sabiedrības informētība kvalitatīvi maina arī konkurenci banku sektorā, un tradicionālo kredītiestāžu uzraudzību papildina tirgus disciplīna.

Ceram, ka pārskatā iekļautā informācija būs noderīga un radīs izpratni par kredītiestāžu uzraudzības uzdevumiem, metodēm un norisi.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'A. Šteinbergs'. The signature is fluid and cursive, with a prominent initial 'A'.

A. Šteinbergs

Latvijas Bankas
Kredītiestāžu uzraudzības pārvaldes vadītājs

SATURS

KREDĪTIESTĀŽU UZRAUDZĪBA	6
Latvijas kredītiestāžu un to uzraudzības attīstība (1991–1998)	6
Kredītiestāžu uzraudzības pārvaldes struktūra un uzdevumi	8
<i>Banku darbību regulējošo prasību un analīzes daļa</i>	8
<i>Juridiskā un licencēšanas daļa</i>	9
<i>Uzraudzības daļa</i>	9
Kredītiestāžu uzraudzības pārvaldes darbība 1999. gadā	10
Kredītiestāžu darbību regulējošo prasību pilnveide	12
BANKU DARBĪBA	16
Banku attīstības tendences	16
Aktīvi	16
<i>Aktīvu struktūra</i>	16
<i>Vērtspapīri</i>	17
<i>Kredīti</i>	17
Pasīvi	18
<i>Pasīvu struktūra</i>	18
<i>Noguldījumi</i>	18
<i>Saistības pret kredītiestādēm</i>	19
<i>Kapitāls un rezerves</i>	19
Pelnītspēja	20
Kredītu kvalitāte	21
Lielie riska darījumi	22
Kapitāla pietiekamība	22
Likviditātes risks	22
Valūtas risks	23
KRĀJAIZDEVU SABIEDRĪBU DARBĪBA	25
PIELIKUMI	28
1. Kredītiestāžu skaits Latvijā (1991–1999)	28
2. Latvijas Bankas izsniegto licenču kredītiestādes darbībai skaits (1991–1999)	28
3. Latvijas Bankas Kredītiestāžu uzraudzības pārvaldes struktūra	28
4. Latvijas Republikā reģistrēto kredītiestāžu saraksts	29

KREDĪTIESTĀŽU UZRAUDZĪBA

Latvijas kredītiestāžu un to uzraudzības attīstība (1991–1998)

Latvijas Banka dibināta 1990. gada 31. jūlijā. 1992. gada 19. maijā stājās spēkā likums "Par Latvijas Banku" un "Par bankām", kas noteica Latvijas Bankas uzdevumus un tiesības kredītiestāžu – banku, krājaizdevu sabiedrību, lombardu (līdz 1995. gadam; stājoties spēkā "Kredītiestāžu likumam", lombardu uzraudzība vairs nebija Latvijas Bankas uzdevums), ārvalstu banku nodaļu (filiāļu) – uzraudzības jomā. Kredītiestāžu uzraudzības funkciju veikšanai Latvijas Bankā tika izveidota Komerbanku un citu kredītiestāžu darbības regulēšanas pārvalde (kopš 1993. gada – Kredītiestāžu uzraudzības pārvalde).

Latvijā 1992.–1994. gadā strauji attīstījās banku sektors, un banku aktīvi pieauga vairāk nekā trīs reizes. 1993. gadā valstī darbojās vairāk nekā 60 banku (sk. 1. pielikumu). 1994. gadā Latvijas Banka pirmo reizi izsniedza licenci banku operāciju (darījumu) veikšanai ārvalstu bankas filiālei – Francijas bankas *Société Générale* Rīgas nodaļai. Tika izsniegta arī pirmā un pagaidām vienīgā atļauja ārvalstu bankas pārstāvniecības darbībai – Vācijas bankas *Dresdner Bank AG* pārstāvniecības atvēršanai (sk. 2. pielikumu).

Latvijas banku sektors vairākos būtiskos aspektos apsteidza pārējo tautsaimniecības sektoru attīstību. Tas radīja nepieciešamību īsā laikā izveidot kredītiestāžu uzraudzības sistēmu, atbilstošus likumdošanas aktus un normatīvos noteikumus. Latvijas Banka jau 1993.–1994. gadā noteica bankām ievērot vairākas starptautiski atzītas banku darbību regulējošās prasības. Šīs prasības pamatojās galvenokārt uz Bāzeles Banku uzraudzības komitejas rekomendācijām, kurās apkopota attīstīto valstu banku uzraudzības pieredze un kuras vairākumā gadījumu ir pamatā Eiropas Kopienas (EK) direktīvām. Saskaņā ar Latvijas Bankas norādījumiem kredītiestādes sāka veidot speciālos uzkrājumus nedrošiem parādiem. Visām kredītiestādēm bija jāievēro kredītiestāžu darbību regulējošie normatīvi – kapitāla pietiekamība, likviditāte, riska darījumu koncentrācijas ierobežojumi u.c.

Latvijas banku sektora attīstību būtiski ietekmēja 1995. gada banku krīze. Tās cēlonis bija gan pārāk straujā banku sektora attīstība salīdzinājumā ar visas tautsaimniecības attīstību, gan nepiesardzīgs atsevišķu banku vadības stils. Lai gan bankās ieklūda uzņēmumu un privātpersonu nauda, tomēr šīs naudas efektīva ieguldīšana bija sarežģīta. Valstī pietiekami konsekventi un strauji nenotika īpašuma konversija, nedarbojās nekustamā īpašuma un vērtspapīru tirgus. 1995. gada banku krīzes rezultātā tika pārtraukta 15 banku darbība. To skaitā bija arī lielas bankas – a/s "Banka Baltija", a/s "Latvijas depozītu banka" un a/s "Centra banka".

Lai nostiprinātu banku sektoru, Latvijas Republikas valdība un Latvijas Banka sāka plašu reformu programmu. 1995. gadā stājās spēkā "Kredītiestāžu likums", kas aizstāja likumu "Par bankām", un uz to balstīti jauni Latvijas Bankas normatīvie norādījumi un noteikumi. Likumā precīzāk un pilnīgāk tika noteikti Latvijas Bankas pienākumi un tiesības, veicot kredītiestāžu uzraudzību. "Kredītiestāžu likums", grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā un Latvijas Kriminālkodeksā pastiprināja kredītiestāžu, to akcionāru, vadītāju, darbinieku un klientu atbildību. "Kredītiestāžu likumā" vairākos gadījumos noteiktas stingrākas banku darbību regulējošās prasības nekā EK direktīvās (piemēram, kapitāla pietiekamības rādītājs, ierobežojumi riska darījumiem ar personām, kuras saistītas ar kredītiestādi), ņemot vērā to, ka šīs direktīvas paredzētas valstīm ar attīstītu tirgus ekonomiku

un to prasības ne vienmēr ir pietiekamas, lai nodrošinātu stabilu banku sektora darbību pārejas ekonomikas apstākļos attīstības valstīs. Likumā iekļauta prasība kredītiestādēm kārtot grāmatvedību saskaņā ar likumu "Par grāmatvedību" un Latvijas Bankas norādījumiem, kuriem jāatbilst Latvijas Republikas likumiem un Starptautiskajiem grāmatvedības standartiem, bet gada pārskatu pārbaudi veikt saskaņā ar Starptautiskajiem revīzijas standartiem. Latvijas Banka kopš 1993. gada katru gadu apstiprina to auditoru sarakstu, kuriem ir tiesības veikt Latvijas Republikā reģistrēto kredītiestāžu gada pārskatu pārbaudi. Šis saraksts kopš 1993. gada ir saistošs lielākajām bankām, bet kopš 1995. gada – visām kredītiestādēm, un līdz šim tajā iekļautas tikai starptautiskas auditorfirmas.

Lai pastiprinātu banku darbības uzraudzību, starptautiskās auditorfirmas kopš 1995. gada Eiropas Savienības (ES) PHARE programmas ietvaros bankās sāka veikt speciālas pārbaudes, novērtējot Latvijas Bankai iesniegtos pārskatus (t.sk. pusgada finanšu pārskatus) un iekšējās kontroles sistēmas efektivitāti. Lai banku darbību vērstu atklātāku un saprotamāku sabiedrībai, sākot ar 1995. gadu, ieviesta prasība publicēt bankas ceturkšņa bilanci, tā ļaujot klientiem sekot bankas darbības attīstībai un izvēlēties, kuras bankas pakalpojumus izmantot.

Latvijas Bankas regulējošo prasību pilnveides rezultātā 1996.–1997. gadā nostiprinājās banku kapitāla bāze, palielinājās banku pelnītspēja, uzlabojās aktīvu kvalitāte un pieauga noguldītāju uzticība bankām. Vairākas Latvijas bankas piesaistīja nozīmīgus ārvalstu ieguldītājus.

Sākotnēji banku uzraudzība izpaudās galvenokārt biežākās pārbaudēs bankās (*on-site*), bet, attīstoties banku sektoram, uzlabojoties banku vadības kvalitātei un palielinoties to drošībai, pakāpeniski pilnveidota banku uzraudzība, pamatojoties uz banku iesniegtajiem pārskatiem, (*off-site*) un dialogs ar banku vadību. Lai saglabātu esošos banku sektora sasniegumus un nodrošinātu tā attīstību, kredītiestāžu uzraudzības procesā uzmanība tika pievērsta kredītiestāžu iekšējās kontroles sistēmas efektivitātei.

Turpinot Latvijas Republikas likumdošanas aktu saskaņošanu ar EK direktīvu prasībām, Latvijas Republikas Saeima 1997. gadā pieņēma likumu "Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu" un 1998. gadā – "Fizisko personu noguldījumu garantiju likumu".

1998. gada 2. pusgadā kredītiestāžu finansiālo stāvokli negatīvi ietekmēja Krievijas finanšu krīze, jo vairāku banku aktīvu ievērojamu daļu veidoja ieguldījumi NVS valstu vērtspapiros. Bankas, kurām šajā reģionā nebija lielu ieguldījumu, arī izjuta netiešu krīzes ietekmi, jo samazinājās ar austrumu tirgiem saistīto klientu noguldījumu apjoms un ar tiem veikto darījumu apjoms. Krievijas krīzes ietekmes radīto seku rezultātā divām nelielām bankām tika atsaukta licence kredītiestādes darbībai.

Ekonomiskās situācijas pasliktināšanās B zonas valstīs (tajās ārvalstīs, kuras nav Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) valstis) un bezprecedenta notikumi Krievijā lika pārvērtēt Latvijas Bankas noteikto riska pakāpi prasībām pret B zonas valstu centrālajām bankām un centrālajām valdībām šo valstu nacionālajā valūtā un paaugstināt kapitāla pietiekamības rādītāja aprēķinam izmantoto šo aktīvu nosacīto riska pakāpi no 0% (kā bija noteikts starptautiskajai praksei un ES valstīs pieņemtajai normai) līdz 50%. Tika noteikti arī riska darījumu ar B zonas valstu rezidenti un šo darījumu kopapjoma ierobežojumi. Jaunās regulējošās prasības veicināja banku ieguldījumu B zonas valstīs diversifikāciju un ierobežoja valsts risku.

1998. gada maijā Latvijas Republikas Saeima pieņēma grozījumus "Kredītiestāžu likumā", kas noteica kredītiestāžu uzraudzības kārtību, pamatojoties uz konsolidētajiem finanšu pārskatiem. Tika izveidoti tiesiskie priekšnoteikumi Latvijas Bankas sadarbībai ar citām Latvijas Republikas un ārvalstu uzraudzības institūcijām, veikti būtiski grozījumi un papildinājumi noteikumos, kas nosaka kredītiestādes likvidācijas kārtību, kredītiestādes maksātnespējas, sanācības, bankrota procedūru un administratora un likvidatora darbību šajā procesā, kā arī noteiktas Latvijas Bankas tiesības kontrolēt administratora un likvidatora darbību.

Apliecinājums Latvijas Bankas uzraudzības speciālistu profesionalitātei bija Starptautiskā Valūtas fonda (SVF) uzaicinājums 1998. gada otrajā pusē Latvijas Bankas kredītiestāžu uzraudzības speciālistiem piedalīties projektā "Ukrainas lielāko banku darbības iespēju modelēšana". Projekta uzdevums bija novērtēt septiņas lielākās Ukrainas bankas pēc CAMELS¹ sistēmas un, ņemot vērā situāciju valstī un bankās, sniegt ieteikumus banku uzraudzības normatīvo dokumentu izstrādei un konkrētus banku pārstrukturēšanas vai rehabilitācijas priekšlikumus.

Kredītiestāžu uzraudzības pārvaldes struktūra un uzdevumi

Latvijas Bankas Kredītiestāžu uzraudzības pārvaldes darbības galvenais mērķis ir veicināt kredītiestāžu sistēmas stabilitāti, drošumu un attīstību. Tomēr uzraudzības sistēmas pastāvēšana vien nevar garantēt kredītiestāžu pilnīgu drošumu, jo šādu garantiju īstenošana nozīmētu nepieņemamu iejaukšanos tirgus attiecībās. Kredītiestādēs savlaicīgi jāatklāj potenciālo problēmu cēloņi, jāpalīdz tos novērst un ierobežot negatīvo ekonomisko seku ietekmi. Lai īstenotu šo uzdevumu, tiek noteiktas kredītiestāžu darbības risku ierobežojošas prasības, cenšoties neietekmēt kredītiestādes vadību un ļaujot tai brīvi pieņemt komerciāla rakstura lēmumus.

Kredītiestāžu uzraudzības pārvaldē ir trīs daļas (sk. 3. pielikumu): Banku darbību regulējošo prasību un analīzes daļa, Juridiskā un licencēšanas daļa, Uzraudzības daļa.

Banku darbību regulējošo prasību un analīzes daļa

Banku darbību regulējošo prasību un analīzes daļas mērķis ir izstrādāt un pilnveidot kredītiestāžu darbību regulējošās prasības, ieviest EK banku un grāmatvedības direktīvu prasības un nodrošināt Bāzeles Banku uzraudzības komitejas efektīvas banku uzraudzības pamatprincipu ievērošanu, lai veicinātu kredītiestāžu sistēmas stabilitāti un attīstību.

Lai īstenotu šos mērķus, Banku darbību regulējošo prasību un analīzes daļas darbinieki:

- 1) piedalās banku darbību regulējošo likumdošanas aktu un grāmatvedības noteikumu izstrādē un pilnveidē, kā arī Latvijas Bankas norādījumu un noteikumu projektu sagatavošanā;
- 2) analizē citu valstu, sevišķi Centrālās Eiropas un Austrumeiropas, kredītiestāžu uzraudzības institūciju regulējošās prasības, kā arī EK banku direktīvu prasības, Bāzeles Banku uzraudzības komitejas rekomendācijas, SVF analītiskos materiālus un izvirza priekšlikumus regulējošo prasību izstrādei un pilnveidei, piemērojoties Latvijas banku sektora attīstības tendencēm;
- 3) sadarbojas ar Latvijas Komerčbanku asociāciju un konsultē jautājumos, kas saistīti ar sagatavotajiem normatīvajiem dokumentiem;

¹ Kapitāls, aktīvi, vadība, ieņēmumi, likviditāte, jutīgums pret tirgus riskiem.

- 4) sagatavo analītiskus materiālus par Latvijas banku uzraudzības sistēmas un banku sektora attīstību;
- 5) sniedz informāciju sabiedrībai par Latvijas banku sektora attīstību, uzraudzību un likumdošanas aktu prasībām;
- 6) sadarbojas ar starptautiskajām organizācijām un citām uzraudzības institūcijām Latvijā un ārvalstīs.

Juridiskā un licencēšanas daļa

Juridiskās un licencēšanas daļas mērķis ir nodrošināt kredītiestāžu uzraudzības atbilstību "Kredītiestāžu likumam", citiem Latvijas Republikā spēkā esošajiem likumdošanas aktiem un Latvijas Bankas norādījumiem un noteikumiem, kā arī saņemt, izskatīt, apkopot, analizēt un nodot Latvijas Bankas vadībai tālākai izskatīšanai dokumentus un informāciju, kas saistīta ar licenču kredītiestādes darbībai un citu Latvijas Bankas atļauju izsniegšanu kredītiestādēm.

Lai īstenotu šos mērķus, Juridiskās un licencēšanas daļas darbinieki:

- 1) sniedz juridiska rakstura informāciju, konsultācijas un skaidrojumus par Latvijas Republikā spēkā esošo likumdošanas aktu normām, to piemērošanu kredītiestāžu darbībā un uzraudzībā, sadarbojas ar Latvijas Kooperatīvo krājaizdevu sabiedrību savienību, nepieciešamības gadījumā piedalās arī kredītiestāžu pārbaudes grupu darbā;
- 2) piedalās kredītiestāžu darbību regulējošo likumdošanas aktu projektu sagatavošanā, sniedz atzinumus un priekšlikumus par citu Latvijas Bankas struktūrvienību sagatavotajiem normatīvo dokumentu projektiem, kā arī pēc citu valsts institūciju lūguma novērtē to sagatavoto likumu un citu likumdošanas aktu projektus;
- 3) pārstāv Latvijas Banku tiesās kredītiestāžu likvidācijas, maksātnespējas un citās ar kredītiestāžu darbību saistītās lietās;
- 4) sadarbojas ar kredītiestāžu administratoriem un likvidatoriem kredītiestāžu maksātnespējas procesā, apkopo un analizē viņu sniegto informāciju, piedalās administratoru iesniegto kredītiestāžu sanācības plānu izskatīšanā un lēmuma projektu sagatavošanā iesniegšanai Latvijas Bankas valdei;
- 5) saņem un izskata jaundibināmo un esošo kredītiestāžu iesniegtos dokumentus licenču kredītiestādes darbībai un citu atļauju saņemšanai un sagatavo lēmuma projektus iesniegšanai Latvijas Bankas valdei.

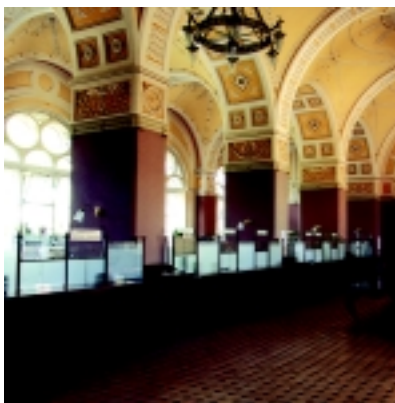
Uzraudzības daļa

Uzraudzības daļas galvenais mērķis ir savlaicīgi atklāt iespējamo problēmu cēloņus kredītiestādēs, savas kompetences robežās veikt pasākumus šo cēloņu novēršanai un atbilstoši rīkoties, lai samazinātu atsevišķu kredītiestāžu problēmu ietekmi uz banku sektoru.

Lai īstenotu šo mērķi, Uzraudzības daļas galvenais uzdevums ir nepārtrauktas un visaptverošas banku uzraudzības nodrošināšana. Uzraudzības daļas darbinieki:

- 1) analizē un novērtē banku darbību raksturojošos rādītājus un risku pārvaldīšanas politiku, sākot ar to dokumentu izskatīšanu, kuri iesniegti Latvijai Bankai, lai saņemtu licenci kredītiestādes darbībai, un bankas darbības laikā pastāvīgi pievēršot uzmanību tās rādītāju kvantitatīvajām un kvalitatīvajām pārmaiņām, kā arī banku darbību regulējošo prasību ievērošanai;

- 2) analizē banku iesniegtos jauno finanšu pakalpojumu attiecīgo risku pārvaldīšanas politiku un procedūru aprakstus;
- 3) ne retāk kā reizi gadā veic kredītiestāžu darbības pārbaudes (pamatojoties uz nepārtrauktu banku darbības analīzi, Latvijas Banka pieņem lēmumu par katras bankas darbības pārbaudes apmēru un biežumu);
- 4) ja nepieciešams, veic bankās mērķpārbaudes, kurās pievērš uzmanību atsevišķiem bankas sniegtajiem finanšu pakalpojumiem (kreditēšanai, tirdzniecības portfeļa pārvaldīšanai, uzticības operāciju veikšanai) un atsevišķu regulējošo prasību ievērošanai;
- 5) pilda pilnvarnieka pienākumus kredītiestādē, kurai piemērota pastiprinātās uzraudzības kārtība.

Kredītiestāžu uzraudzības pārvaldes darbība 1999. gadā

1999. gads Latvijas bankām bija saspringts, jo nācās pārvarēt 1998. gada Krievijas finanšu krīzes ietekmes radītās sekas, tomēr tas apliecināja banku sektora stabilitāti un spēju elastīgi pielāgoties jaunajiem tirgus apstākļiem.

1999. gadā licence kredītiestādes darbībai netika izsniegta nevienai bankai. Gada laikā Latvijas Banka izsniedza licenci kredītiestādes darbībai četrām kooperatīvajām krājaizdevu sabiedrībām: Raunas Kooperatīvajai krājaizdevu sabiedrībai, Pūņu Kooperatīvajai krājaizdevu sabiedrībai, kooperatīvajai krājaizdevu sabiedrībai "Jūrnieku forums" un Zosēnu Kooperatīvajai krājaizdevu sabiedrībai. Latvijas Banka atteica licences izsniegšanu četrām kooperatīvajām krājaizdevu sabiedrībām, jo to sagatavotie dokumenti neatbilda Latvijas Republikas likumu un Latvijas Bankas prasībām.

Saskaņā ar "Kredītiestāžu likumu" reģistrēto banku pamatkapitālam līdz 1999. gada 31. decembrim bija jāsasniedz 5.0 milj. eiro ekvivalents apjoms latos pēc Latvijas Bankas noteiktā eiro kursa. 1999. gadā 14 banku saņēma atļauju palielināt pamatkapitālu, turklāt sešām bankām tas bija nepieciešams šīs likuma prasības izpildei.

Saskaņā ar 1998. gadā pieņemtajiem grozījumiem "Kredītiestāžu likumā" pirmo reizi tika uzsākti un veiksmīgi – ar maksātspējas atjaunošanu – pabeigti divu par maksātnespējīgām atzītu banku sanācijas procesi. Krievijas finanšu krīzē cietušās a/s "Rīgas Komercbanka" sanācijas procesā tika kapitalizēta liela daļa kreditoru prasījumu, piesaistīti esošo un jauno akcionāru papildu līdzekļi, tādējādi atjaunojot bankas maksātspēju. Mainīts arī bankas nosaukums, tai kļūstot par a/s "Pirmā Latvijas Komercbanka". A/s "Latvijas Industriālā banka" sanācijas procesā tika reorganizēta un pievienota a/s "Baltijas Starptautiskā banka", kas kļuva par tās saistību un tiesību pārņēmēju.

1999. gadā Latvijas Banka atsauc licenci kredītiestādes darbībai četrām bankām. Par pašu kapitāla neatbilstību "Kredītiestāžu likuma" prasībām un likumā noteikto kredītiestāžu darbību regulējošo prasību regulāru neievērošanu tika atsaukta licence a/s bankai "Land", bet a/s "Latvijas Kredītbanka" licence atsaukta sakarā ar tās reorganizāciju par citu, ar kredītiestāžu darbību nesaistītu uzņēmēj sabiedrību. 1999. gadā, pievienojoties citai bankai, tika reorganizēta a/s "Rīgas Naftas un ķīmijas banka" un maksātnespējīgā a/s "Latvijas Industriālā banka" (bankām, kuras reorganizācijas rezultātā beidza pastāvēt, tika atsaukta licence kredītiestādes darbībai).

1999. gadā turpinājās 32 banku un divu krājaizdevu sabiedrību likvidācijas process. Gada laikā tika pabeigta piecu banku likvidācija.

Latvijas Bankas speciālisti 1999. gadā kredītiestādēs veica 56 pārbaudes, t.sk. 49 – bankās. Tāpat kā iepriekšējos gados, liela uzmanība tika pievērsta riska aktīvu novērtēšanai, iekšējās kontroles sistēmas analīzei un iekšējā audita darbības novērtēšanai.

1999. gadā bankas arvien aktīvāk sāka nodarboties ar kredītēšanu, ievērojami pieauga izsniegto aizdevumu apjoms un dažādāki kļuva kredītēšanas veidi, tāpēc banku pārbaudēs lielāka uzmanība tika pievērsta aizņēmēju finansiālā stāvokļa un maksāspējas novērtēšanai, lai savlaicīgi noteiktu iespējamās problēmas kredītu atmaksāšanā.

Attīstoties banku darbībai un tām sniedzot arvien jaunus finanšu pakalpojumus, pieauga banku iekšējās kontroles sistēmas, tās attīstības un pilnveides nozīme, lai nodrošinātu gan tradicionālo, gan jauno risku piesardzīgu pārvaldīšanu. Veicot pārbaudes bankās, vispusīgi tika novērtēta vadības spēja identificēt un pārvaldīt bankas darbības riskus. Pārbaudes laikā īpaša uzmanība tika pievērsta bankas iekšējā audita kvalitātei – tika vērtēta iekšējā audita darbinieku kvalifikācija, neatkarība no bankas vadības, veikto pārbažu pietiekamība, kas nodrošina bankas iekšējās kontroles sistēmas adekvātu uzraudzību un efektivitātes novērtēšanu.

Lai veicinātu Latvijas Bankas informācijas un citu sistēmu savlaicīgu, vispusīgu un drošu sagatavošanu 2000. gada datorproblēmas risināšanai, 1998. gada oktobrī tika izveidota 2000. gada datorproblēmas risinājuma darba grupa. Kredītiestāžu uzraudzības pārvalde Latvijas Bankas darbības turpināšanas plāna ietvaros saistībā ar banku uzraudzību piedalījās 2000. gada datorproblēmas risināšanai paredzētajos pasākumos.

Latvijas Bankas padome 13.05.1999. apstiprināja "2000. gada problēmas risināšanas noteikumus", kas bija saistoši visām Latvijas Republikā reģistrētajām bankām un ārvalstu banku nodaļām (filiālēm). Saskaņā ar minētajiem noteikumiem tās sniedza informāciju par datorproblēmas risināšanas gaitu. Informācija tika analizēta un iesniegta Latvijas Bankas padomei un Latvijas Bankas 2000. gada datorproblēmas risinājuma darba grupai. Kredītiestāžu uzraudzības pārvaldes darbinieki regulāri sekoja saskaņā ar noteikumu prasībām un atbilstoši banku izstrādātajiem plāniem veicamajiem pasākumiem un apsprieda to gaitu ar attiecīgo banku vadību.

Apzinoties 2000. gada datorproblēmas iespējamo ietekmi uz finanšu institūciju darbību, Kredītiestāžu uzraudzības pārvalde sadarbībā ar Latvijas Bankas Iekšējās revīzijas pārvaldes Informācijas sistēmu audita daļu veica pārbaudes 18 Latvijas bankās. Latvijas Bankas uzdevumā auditorfirmas *Arthur Andersen*, *Deloitte & Touche* un *PricewaterhouseCoopers* novērtēja piecu banku sagatavotību 2000. gada datorproblēmas risinājumam.

Bankām neradās likviditātes problēmas, un neviena Latvijas kredītiestāde nav ziņojusi par traucējumiem, kuru izcelsme saistīta ar 2000. gada datorproblēmu.

Saskaņā ar līgumu starp Latvijas Banku un EK turpinājās Revīzijas palīdzības programmas (*On-Call Audit Assistance Programme*) īstenošana. Šī programma Latvijas Bankai ļāva detalizētāk novērtēt banku iekšējās kontroles sistēmu un palīdzēja noskaidrot banku sagatavotību 2000. gada datorproblēmas risinājumam, kā arī novērtēt konsolidēto finanšu pārskatu un banku darbību regulējošo prasību izpildes pārskatu sagatavošanas pareizību.

1997. gadā sākās kredītiestāžu informācijas sistēmas (Latvijas Bankas iekšējā informācijas sistēma, kas paredzēta efektīvākas kredītiestāžu uzraudzības vajadzībām) izveide. Informācija tiek izmantota dažādu analītisku pārskatu sagata-

vošanai, tā tiek grupēta un apkopota pēc dažādām pazīmēm kredītiestāžu uzraudzības vajadzībām. Laika gaitā sākotnējais projekts ievērojami pilnveidots un papildināts. Arī 1999. gadā, ievērojot iepriekšējo gadu pieredzi un kredītiestāžu darbību regulējošajos likumdošanas aktos veiktos grozījumus, turpinājās šīs sistēmas pilnveide.

Uzraudzības daļas speciālisti veic arī pilnvarnieka pienākumus, ja Latvijas Banka, piemērojot pastiprinātās uzraudzības kārtību, šādu pilnvarnieku iecēlusi. Pilnvarnieka uzdevums ir kontrolēt pastiprinātās uzraudzības kārtībā noteikto prasību izpildi, novērtēt bankas finansiālo stāvokli un veikt nepieciešamos pasākumus, lai stabilizētu tās darbību. 1999. gadā Latvijas Bankas pilnvarnieki tika iecelti trīs bankās.

Apzinoties starp finanšu sektora uzraudzības institūcijām noslēgto sadarbības līgumu nozīmīgumu pārrobežu banku uzraudzības jomā, 1999. gada septembrī Latvijas Banka noslēdza pirmo pārrobežu banku uzraudzības sadarbības līgumu ar Somijas finanšu sektora uzraudzības institūciju (*Rahoitustarkastus*). Sadarbības līgumu projekti tika saskaņoti ar Igaunijas, Lietuvas, Krievijas, Zviedrijas un Vācijas finanšu sektora uzraudzības institūcijām.¹

Kredītiestāžu uzraudzības pārvaldes darbinieki nepārtraukti pilnveido profesionālās zināšanas semināros un konferencēs Latvijā un ārvalstīs, apgūstot attīstīto valstu kredītiestāžu uzraudzības institūciju pieredzi apmaiņas vizītēs un uzaicinot ārvalstu konsultantus. Organizējot Kredītiestāžu uzraudzības pārvaldes speciālistu mācības, Latvijas Banka visbiežāk sadarbojas ar ASV Federālo rezervju sistēmu, Francijas Banku, Apvienoto Vīnes institūtu un Vācijas centrālo banku. Pārvaldes darbinieki apmeklē arī Centrālās Eiropas un Austrumeiropas valstu uzraugu grupas organizētās mācības.

Pēc Ukrainas centrālās bankas uzaicinājuma Kredītiestāžu uzraudzības pārvaldes darbinieki 1999. gadā piedalījās banku darbību reglamentējošo likumprojektu apspriešanas procesā, Ukrainas parlamenta deputātiem organizētā seminārā sniedzot konsultatīvu pārskatu par Latvijas Republikā spēkā esošajiem likumdošanas aktiem, kuri nosaka un regulē centrālās bankas un kredītiestāžu statusu un darbību, kredītiestāžu darbību regulējošās prasības un kredītiestāžu likvidācijas un maksātspējas procesu.

Kredītiestāžu uzraudzības pārvalde veiksmīgi un konstruktīvi sadarbojas ar 1999. gadā izveidoto Latvijas Kooperatīvo krājaizdevu sabiedrību savienību, kuras uzdevums ir krājaizdevu sabiedrību kustības popularizēšana, veicināšana un atbalstīšana, krājaizdevu sabiedrību biedru izglītošana, sadarbība ar radniecīgām starptautiskajām un citu valstu organizācijām. Turpinājās aktīva sadarbība ar Latvijas Komerčbanku asociāciju, saskaņojot normatīvo dokumentu projektus un organizējot kredītiestāžu darbinieku mācības, lai nodrošinātu jauno normatīvo dokumentu prasību izpratni un izpildi.

Kredītiestāžu darbību regulējošo prasību pilnveide

1999. gadā Latvijas Bankas Kredītiestāžu uzraudzības pārvalde turpināja banku darbību regulējošo prasību pilnveidošanu saskaņā ar EK banku direktīvu prasībām un Bāzeles Banku uzraudzības komitejas efektīvas banku uzraudzības pamatprincipiem.

1999. gada 1. maijā stājās spēkā "Kredītiestāžu darbību reglamentējošo Latvijas

¹ 2000. gada martā sadarbības līgums noslēgts ar Igaunijas Banku un 2000. gada jūnijā – ar Lietuvas Banku.

Bankas atļauju saņemšanas noteikumi", kas aizstāja Latvijas Bankas padomes 1996. gada 15. martā apstiprināto "Nolikumu par kredītiestāžu statūtu, akcionāru, pamatkapitāla, vadītāju, galvenā grāmatveža, juridiskās adreses, nosaukuma maiņu un kredītiestāžu apvienošanas vai sadalīšanas". Noteikumos precizētas un papildinātas prasības un nosaukti iesniedzamie dokumenti, kas attiecas uz kredītiestāžu akcionāru identificēšanu, akcionāru finansiālo stāvokli, kā arī akcionāru būtisku līdzdalību citos uzņēmumos (uzņēmēj-sabiedrībās), īpaši pievēršot uzmanību tam, vai to vidū nav kredītiestāžu, finanšu iestāžu vai finanšu pārvaldītājsabiedrību. "Kredītiestāžu darbību reglamentējošo Latvijas Bankas atļauju saņemšanas noteikumos" ietverta prasība, ka, sākot jaunu, līdz šim neveiktu finanšu pakalpojumu sniegšanu, kredītiestādei ne vēlāk kā 30 dienu iepriekš par to rakstiski jāinformē Latvijas Banka, vienlaikus iesniedzot attiecīgo risku pārvaldīšanas politiku un procedūru aprakstu.

Tā kā saskaņā ar "Kredītiestāžu likuma" grozījumiem ar 1999. gada 1. janvāri Latvijā ieviesta banku konsolidētā uzraudzība, Latvijas Bankas padome apstiprināja "Banku konsolidētās uzraudzības noteikumus" (spēkā ar 01.05.1999.). Tas ir nozīmīgs solis Latvijas banku darbību regulējošo prasību saskaņošanā ar EK direktīvu prasībām un uzraudzības efektivitātes uzlabošanā. Saskaņā ar "Kredītiestāžu likumu" bankām jāievēro kapitāla pietiekamības prasība, riska darījumu ierobežojumi, ieguldījumu kustamajā un nekustamajā īpašumā un līdzdalības uzņēmumu (uzņēmēj-sabiedrību) pamatkapitālā ierobežojumi, pamatojoties uz konsolidētajiem finanšu pārskatiem. Noteikumi ir saistoši bankām, kam ir meitasuzņēmumi un kopuzņēmumi, kuri ir kredītiestādes vai finanšu iestādes, un bankām, kam mātesuzņēmumi ir Latvijā reģistrētās finanšu pārvaldītājsabiedrības. Jaunās regulējošās prasības tiek ieviestas, lai ierobežotu banku darbības pārvietošanu uz neregulētiem vai mazregulētiem radniecīgiem uzņēmumiem, lai novērtētu papildu riskus, kas saistīti ar darbību, ko bankas veic ar radniecīgu uzņēmumu palīdzību, un lai pieņemtu pamatotāku lēmumu par šo banku finansiālo stāvokli. Latvijas bankas pašlaik kontrolē galvenokārt nelielas lizinga sabiedrības un ieguvušas būtisku līdzdalību apdrošināšanas, brokeru un ieguldījumu sabiedrību pamatkapitālā.

Sagatavojot 1999. gada un nākamo gadu pārskatus, kredītiestādēm jāievēro Latvijas Bankas "Norādījumi par konsolidētajiem gada pārskatiem". Norādījumi pamatojas uz EK direktīvām un atbilstoši "Kredītiestāžu likuma" prasībām ir saskaņoti ar Starptautiskajiem grāmatvedības standartiem. Konsolidētajam gada pārskatam jāsniedz ieguldītājiem un citām ieinteresētajām personām informācija par grupas, kurā ietilpst banka (mātesuzņēmums) un tās meitasuzņēmumi, kā vienotas ekonomiskās vienības finansiālo stāvokli un darbības rezultātiem.

Lai Latvijas Bankai kā kredītiestāžu uzraudzības institūcijai būtu regulāri pieejama informācija, kas ļautu novērtēt valsts risku kredītiestāžu darbībā, Latvijas Bankas padome 15.07.1999. apstiprināja "Pārskata par valsts risku" sagatavošanas noteikumus" (spēkā ar 01.10.1999.). Valsts risks piemīt banku aktīviem un ārpusbilances saistībām, kas radušies darījumos ar nerezidenti (ieskaitot valdību), un saistīts ar zaudējumiem, kas var rasties, ja ārvalstu aizņēmējs (t.sk. valdība) nespēj izpildīt savas saistības attiecīgās valsts politisko, sociālo un ekonomisko apstākļu dēļ. Saskaņā ar šiem noteikumiem Latvijas Bankai regulāri tiek sniegta informācija par banku aktīvu un ārpusbilances saistību koncentrāciju atsevišķās valstīs, šo aktīvu termiņstruktūru, kā arī faktoriem, kas maina valsts risku.

Ņemot vērā ievērojamās kvalitatīvās pārmaiņas Latvijas banku kredītiestāžu praksē un kredītriska pārvaldīšanā, sagatavoti un ar Latvijas Bankas padomes 15.07.1999. lēmumu apstiprināti "Aktīvu un ārpusbilances saistību novērtēšanas noteikumi"

(spēkā ar 01.01.2000.), kas aizstāj Latvijas Bankas padomes 17.01.1996. apstiprinātos "Kredītu un ārpusbilances saistību novērtēšanas noteikumus". "Aktīvu un ārpusbilances saistību novērtēšanas noteikumu" prasības attiecas uz visu veidu kredītu, kā arī citu aktīvu un ārpusbilances saistību, kam piemīt kredītrisks, novērtēšanu. Noteikumos noteiktas vadlīnijas banku aktīvu un ārpusbilances saistību kvalitātes novērtēšanai, to klasifikācijai atbilstoši noteiktajai kredītriska pakāpei, uzkrājumu nedrošiem parādiem noteikšanai, kā arī aktīvu un ārpusbilances saistību kvalitātes pārmaiņu atspoguļošanai finanšu pārskatos. Noteikumi sagatavoti saskaņā ar Bāzeles Banku uzraudzības komitejas konsultatīvo dokumentu "Kredītu uzskaites un kredītriska atklāšanas prakse un saistīti jautājumi", kas publicēts 1998. gada oktobrī un konkrētīzē attiecīgajos efektīvas banku uzraudzības pamatprincipos ietvertās prasības.

Sakarā ar nepieciešamību ieviest EK direktīvu Nr. 93/6/EEC "Par kredītiestāžu un investīciju sabiedrību kapitāla pietiekamību", kas attiecas uz kapitāla prasības noteikšanu tirgus riskiem, izstrādāti "Kapitāla pietiekamības aprēķināšanas noteikumi".¹ Jaunais dokuments aizstās "Kredītiestāžu darbību raksturojošo rādītāju aprēķināšanas noteikumos" noteikto kapitāla pietiekamības rādītāja aprēķināšanas kārtību, kas pamatojas uz kredītriska novērtēšanu. Kredītriska kapitāla prasība papildināta ar tirgus risku kapitāla prasībām, kuras ietver kapitāla prasību valūtas riskam, kas piemīt visai kredītiestādes darbībai, un kapitāla prasības pozīcijas, preču, norēķinu un darījuma partnera riskam, kas piemīt kredītiestādes tirdzniecības portfelim.

Šie noteikumi stāsies spēkā pakāpeniski. Sākot ar 2000. gada 1. jūliju, kredītiestādēm jāaprēķina kapitāla pietiekamība, ņemot vērā kredītiestādes aktīvu un ārpusbilances posteņu kredītrisku un valūtas risku. Sākot ar 2001. gada 1. janvāri, kapitāla pietiekamības aprēķins tiks papildināts ar tirgus risku kapitāla prasībām kredītiestādes tirdzniecības portfeļa posteņiem. Pozīcijas, preču, norēķinu un darījuma partnera riska kapitāla prasība jāievēro tikai tām kredītiestādēm, kuru tirdzniecības portfelis pārsniedz noteiktos minimālos kritērijus.

Turpinot pilnīgāku un precīzāku EK direktīvu un Bāzeles Banku uzraudzības komitejas efektīvas banku uzraudzības pamatprincipu ieviešanu Latvijas Republikas normatīvajos aktos un ņemot vērā kredītiestāžu uzraudzības pieredzi, 1999. gadā sāka vairāku jaunu likumdošanas aktu projektu izstrāde.

Uzsākta priekšlikumu sagatavošana likumprojektam "Grozījumi "Kredītiestāžu likumā"", kas ietver nelielus grozījumus likumā noteiktajās definīcijās, precizējot jēdzienus "kredītiestāde", "banka", "krājaizdevu sabiedrība", "ārvalstu bankas nodaļa (filiāle)", "maksāšanas līdzeklis". Izteikti priekšlikumi veikt grozījumus likumā, ieviešot EK direktīvas Nr. 95/26/EC "Par piesardzīgu darbību pastiprinošu uzraudzību" prasības par personām, kurām ir ciešas attiecības ar kredītiestādi. Ieviešot kredītiestāžu darbību regulējošās prasības, kas attiecas uz to ciešām attiecībām ar citām personām, Latvijas Banka turpmāk varēs veiksmīgāk kontrolēt Latvijas kredītiestāžu līdzdalību uzņēmumos (uzņēmēj sabiedrībās), finanšu institūcijās un citu valstu bankās, nepieciešamības gadījumā aizliedzot iegūt šādu līdzdalību vai pieprasot pārtraukt iegūto līdzdalību. Tiek novērtēta arī iespēja paplašināt to kredītiestāžu amatpersonu loku, uz kurām attiecināmi "Kredītiestāžu likumā" noteiktie kvalifikācijas kritēriji vadītājiem, galvenajam grāmatvedim un kontroles institūcijām, kā arī paredzēt Latvijas Bankai tiesības pieprasīt atcelt no amata šiem kritē-

¹ Apstiprināti ar Latvijas Bankas padomes lēmumu 2000. gada 16. martā.

rijiem neatbilstošas personas. Priekšlikumi likumprojektam paredz arī iespēju pieprasīt kredītiestādēm kopā ar gada pārskatu iesniegt auditoru sagatavotu paplašinātu (*long-form*) ziņojumu, iekļaujot tajā jautājumus, kas nepieciešami uzraudzības institūcijas funkciju veikšanai.

Uzsākta "Kredītiestāžu parādnieku reģistra noteikumu" projekta sagatavošana, ievērojot "Kredītiestāžu likumā" noteikto, ka kredītiestāžu parādnieku reģistra izveidošanai un funkcionēšanai kredītiestāde saskaņā ar Latvijas Bankas norādījumiem un noteikumiem sniedz Latvijas Bankai ziņas par kredītiestādes parādniekiem, viņu saistību izpildes gaitu.

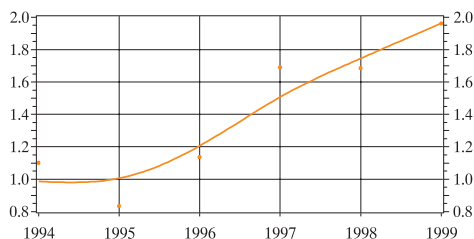
Rūpīgi sekojot pasaules valstu labākajai pieredzei noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanā, sagatavots "Aizdomīgu finanšu darījumu identifikācijas procedūru izstrādes ieteikumu"¹ projekts. Likumā "Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu" noteikts, ka kredītiestāžu amatpersonām un darbiniekiem jāziņo Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienestam par tādiem faktiem, kuri rada aizdomas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju vai legalizācijas mēģinājumu, kā arī jāatturas no šādu darījumu veikšanas. Aizdomīgo apstākļu identificēšana nav vienkāršs process, tam piemīt zināms subjektīvisms. Lai šo procesu atvieglotu, ieteikumos noteikti pamatprincipi, kas kredītiestādēm jāņem vērā, izstrādājot un dokumentējot kontroles procedūras nolūkā identificēt aizdomīgus finanšu darījumus un izvairīties no to veikšanas.

¹ Apstiprināti ar Latvijas Bankas padomes lēmumu 2000. gada 13. jūlijā.

1. attēls

BANKU AKTĪVI

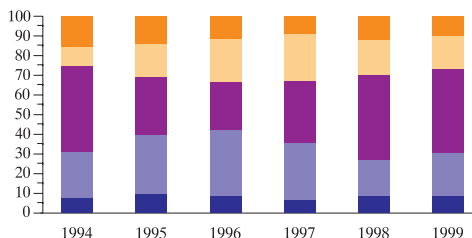
(perioda beigās; mljrd. latu)

2. attēls

BANKU AKTĪVU STRUKTŪRA

(perioda beigās; %)

■ Nauda kasē un prasības pret Latvijas Banku
 ■ Prasības pret kredītiestādēm
 ■ Kredīti
 ■ Vērtspapīri
 ■ Pārējie aktīvi

BANKU DARBĪBA**Banku attīstības tendences**

1999. gada beigās Latvijā darbojās 23 bankas (sk. 4. pielikumu), *Société Générale* (Francija) Rīgas nodaļa¹ un *Dresdner Bank AG* (Vācija) pārstāvniecība Rīgā. Ārvalstu ieguldījumi bija 20 bankās, t.sk. 12 bankās ārvalstu akcionāriem piederēja vairāk nekā 50% kapitāla. Sešas bankas bija ārvalstu banku meitasuzņēmumi (a/s "MeritaNordbanken Latvia", a/s "Hansabanka", a/s "Latvijas Unibanka", a/s "Saules banka", a/s "Vereinsbank Rīga" un a/s "Latvijas Biznesa banka"). Pārskata gadā Latvijas valsts joprojām bija vienīgā valsts a/s "Latvijas Hīpotēku un zemes banka" īpašniece.

Latvijā turpinājās banku kapitāla koncentrācija. 1999. gada 31. decembrī piecu lielāko banku, kuru aktīvi pārsniedz 100 milj. latu, īpatsvars sasniedza 61.7% no banku aktīvu kopsummas.

Aktīvi

Aptuveni trīs gadu laikā pēc Latvijas neatkarības atgūšanas notika ļoti strauja banku sektora izaugsme. No 1992. gada decembra līdz 1994. gada decembrim banku aktīvi pieauga vairāk nekā trīs reizes. Pēc 1995. gada krīzes bankas, pārvarējušas dažas vispārēja rakstura grūtības, sāka nostiprināt pozīcijas. Jau 1996. gada banku darbības rezultāti apliecināja attīstību un virzību uz stabilitāti. No 1995. gada decembra līdz 1997. gada decembrim banku aktīvi pieauga mazliet vairāk nekā divas reizes (sk. 1. att.).

1998. gada pirmajos mēnešos turpinājās 1996. un 1997. gadam raksturīgās pozitīvās banku attīstības tendences. Aktīvi stabili pieauga katru mēnesi. To nodrošināja gan rezidentu, gan nerezidentu līdzekļu pieplūdums (galvenokārt noguldījumu veidā). 1998. gada 2. pusgadā Krievijas finanšu krīzes ietekmē Latvijas banku aktīvi samazinājās.

1999. gadā Latvijas banku attīstībai bija raksturīgas pozitīvas tendences un pieauga banku darbību raksturojošie rādītāji. Aktīvi palielinājās par 16.4%, 1999. gada beigās sasniedzot lielāko apjomu Latvijas banku vēsturē (1 962.2 milj. latu).

Aktīvu struktūra

Dažu aktīvu atšķirīgais izaugsmes temps izraisīja pārmaiņas banku aktīvu struktūrā (sk. 2. att.).

¹ Ar 2000. gada 26. maiju atsaukta a/s "MeritaNordbanken Latvia" licence kredītiestādes darbībai. Tās aktīvus pārņēma jaunizveidotā *Merita Bank Plc*. Rīgas filiāle. Tā pārņēma arī Francijas bankas *Société Générale* Rīgas filiāles aktīvus, un šīs filiāles licence kredītiestādes darbībai atsaukta ar 2000. gada 2. maiju.

Vērtspapīri

Būtiskas pārmaiņas skāra vērtspapīros veiktos banku ieguldījumus (1994. gadā – 10.0% no aktīviem). Pēc 1995. gada banku krīzes bankas meklēja cita veida ienākumus, un to vērtspapīros veiktie ieguldījumi no 1994. gada beigām līdz 1997. gada beigām palielinājās 3.9 reizes. 1997. gada beigās ieguldījumi vērtspapīros sasniedza 25.2% no banku aktīviem. Līdz 1996. gada sākumam bankas iegādājās galvenokārt Latvijas valsts vērtspapīrus. To īpatsvars valdību vērtspapīru portfeli 1994. gadā bija 93.1%, 1995. gadā – 84.8%, 1996. gadā – vairs tikai 67.2%. 1997. gadā bankas vairāk sāka ieguldīt līdzekļus ārvalstu, īpaši NVS valstu, valdību vērtspapīros. Tas izskaidrojams ar šo vērtspapīru samērā augsto ienesīgumu.

1999. gadā situācija mainījās, vērtspapīru īpatsvars banku aktīvu kopapjomā samazinājās līdz 17.0%, lai gan bankas par 8.1% palielināja vērtspapīru portfeli. Tajā pieauga galvenokārt OECD valstu vērtspapīru īpatsvars.

Kredīti

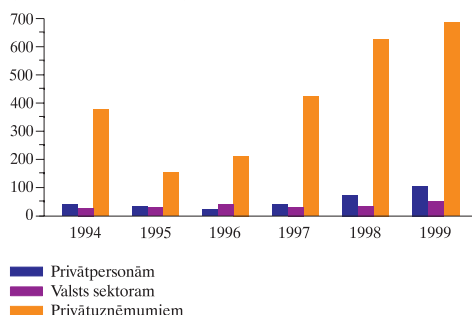
1994. gadā nozīmīga Latvijas banku darbības joma bija kredītēšana – kredīti (bruto) veidoja 44.4% no aktīviem (sk. 2. att.). Pēc 1995. gada banku krīzes samazinājās gan banku aktīvi, gan kredītportfeļa apjoms un kredītu īpatsvars banku aktīvos. 1996. gadā bankas atsāka kredītportfeļa palielināšanu. Tā apjoms pieauga par 38.9%, lai gan tā īpatsvars banku aktīvos turpināja samazināties. 1997. gadā kredītu apjoma pieaugumu (par 74.4%) veicināja gan ekonomiskās situācijas uzlabošanās valstī, gan Latvijas valsts iekšējā aizņēmuma parādzīmju diskonta likmju krišanās. 75.1% no kredītu atlikuma bija izsniegts iekšzemes aizņēmējiem. 1998. gadā turpināja strauji (bet lēnāk nekā 1997. gadā) pieaugt kredītu bruto atlikums (par 46.0%), un kredītu īpatsvars banku aktīvos pieauga līdz 43.4%. Savukārt rezidentiem izsniegto kredītu atlikums sasniedza 78.3% no kredītu atlikuma.

Banku kredītportfelis 1999. gadā pieauga par 16.1%, sasniedzot 850.6 milj. latu. Kredītu īpatsvars banku aktīvos salīdzinājumā ar 1998. gadu nemainījās (43.4%).

1999. gadā turpināja palielināties rezidentiem izsniegto kredītu īpatsvars. 79.0% kredītu tika izsniegti Latvijas kredītņēmējiem. Rezidentiem izsniegto kredītu un no tiem piesaistīto noguldījumu īpatsvara pieaugums liecina, ka Latvijas bankas arvien vairāk orientējas uz iekšzemes tirgu. Krievijas finanšu krīzes rezultātā zuda ienesīgāku, taču arī riskantāku ieguldījumu iespējas šajā valstī, tāpēc arī bankas sāka vairāk pievērsties Latvijas tautsaimniecības attīstības finansēšanai.

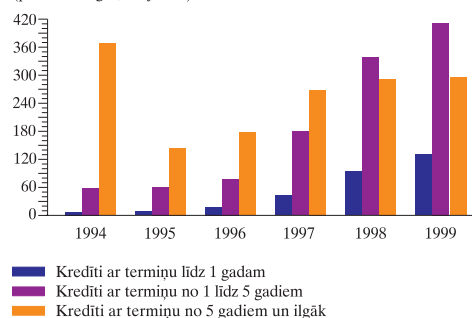
3. attēls

BANKU IZSNIEGTO KREDĪTU STRUKTŪRA
(perioda beigās; milj. latu)

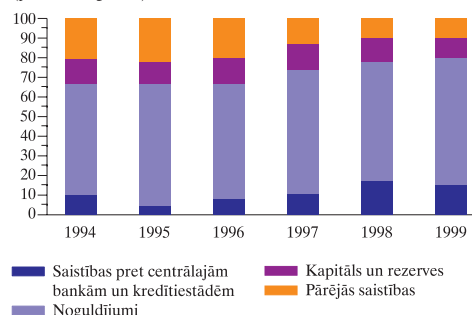
4. attēls

BANKU KREDĪTPORTFEĻA TERMIŅSTRUKTŪRA
(perioda beigās; milj. latu)

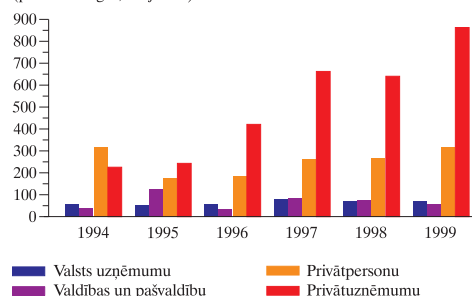
5. attēls

BANKU PASĪVU STRUKTŪRA
(perioda beigās; %)

6. attēls

BANKĀS VEIKTIE NOGULDĪJUMI AVOTU DALĪJUMĀ
(perioda beigās; milj. latu)

1999. gada beigās trīs galvenie Latvijas tautsaimniecības sektori – apstrādes rūpniecība, tirdzniecība, kā arī transports, glabāšana un sakari – saņēma attiecīgi 26.4%, 24.8% un 13.0% no iekšzemes uzņēmumiem izsniegtajiem kredītiem.

Bankas galvenokārt kredītēja uzņēmumu apgrozāmo līdzekļu palielināšanu. 41.4% no uzņēmumiem un privātpersonām izsniegto kredītu atlikuma bija komerckredīti. Turpināja augt pamatlīdzekļu iegādei un investīciju projektu finansēšanai paredzēto industriālo kredītu atlikums (gada beigās – 25.1% no uzņēmumiem un privātpersonām izsniegto kredītu atlikuma).

Attīstoties Latvijas tautsaimniecībai, samazinājās valsts sektoram izsniegto kredītu atlikums (sk. 3. att.). Paplašinoties nekustamā īpašuma tirgum, pieauga privātpersonām izsniegto kredītu atlikums.

Kredītu termiņstruktūrā notika pozitīvas pārmaiņas. Palielinājās to kredītu apjoms, kuru termiņš pārsniedz 1 gadu. Šādu kredītu īpatsvars banku kredītportfeļi 1996. gadā bija 34.0%, 1997. gadā – 43.4%, 1998. gadā – 45.0%, 1999. gadā – 64.8% (kredītu atlikumu termiņstruktūru sk. 4. att.). Šīs pārmaiņas liecina par pakāpenisku pavērsienu no īstermiņa aizdevumiem tirdzniecībai uz ražošanas un pakalpojumu sektora kreditēšanu.

Pasīvi

Pasīvu struktūra

Dažu saistību veidu atšķirīgais izaugsmes temps izraisīja pārmaiņas banku pasīvu struktūrā (sk. 5. att.). Noguldījumi bija lielākais banku piesaistīto līdzekļu avots.

Noguldījumu īpatsvars banku pasīvos palielinājās no 61.8% 1998. gada beigās līdz 65.8% 1999. gada beigās.

Kaut gan 1999. gadā Latvijas banku saistības pret kredītiestādēm palielinājās par 6.2%, to īpatsvars pasīvos samazinājās par 1.2 procentu punktiem.

Noguldījumi

Banku krīze un tai raksturīgā noguldītāju, īpaši privātpersonu, uzticības mazināšanās 1995. gada pirmajā pusē un daudzu noguldītāju naudas līdzekļu iesaldēšana bankās, kurām Latvijas Banka atsauca licenci kredītiestādes darbībai maksātspējas dēļ, izraisīja bankās veikto noguldījumu atlikuma samazināšanos (noguldījumu dinamiku avotu dalījumā sk. 6. att.).

1996. gadā pieaugušais noguldījumu (īpaši – privātuzņēmumu noguldījumu) atlikums liecināja par ekonomiskās situācijas pakāpenisku uzlabošanu. Noguldījumu atlikums

1996. gada beigās salīdzinājumā ar 1995. gada beigām palielinājās par 29.5% un sasniedza 686.0 milj. latu, pārsniedzot līmeni, kāds bija pirms 1995. gada banku krīzes (1994. gada beigās – 623.8 milj. latu). Noguldījumu atlikums bankās 1997. gada beigās sasniedza 1 080.4 milj. latu (par 57.5% vairāk nekā 1996. gada beigās). Šo pieaugumu veicināja galvenokārt privātuzņēmumu līdzekļu piesaiste. 1998. gada beigās banku piesaistīto noguldījumu atlikums samazinājās par 37.8 milj. latu jeb 3.5%. Nerezidentu noguldījumu atlikums Krievijas finanšu krīzes ietekmē samazinājās (par 15.7%), un vienlaikus pieauga rezidentu noguldījumu atlikums.

Noguldījumu atlikums 1999. gada beigās salīdzinājumā ar 1998. gada beigām pieauga par 23.8% (līdz sasniedza 1 290.8 milj. latu). Rekordsumma liecina par klientu uzticību bankām.

Positīvas pārmaiņas bija vērojamas noguldījumu termiņstruktūrā – pieauga īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa noguldījumu īpatsvars. Salīdzinājumā ar 1998. gadu pieprasījuma noguldījumu īpatsvars 1999. gadā samazinājās no 74.9% līdz 68.3%, bet īstermiņa noguldījumu apjoms pieauga par 65.2% un sasniedza 28.1% no noguldījumu kopapjoma (noguldījumu atlikumu termiņstruktūru sk. 7. att.).

Saistības pret kredītiestādēm

1995. gadā Latvijas starpbanku tirgus bija ļoti neaktīvs. Pārmaiņas notika 1996. gadā – saistības pret iekšzemes kredītiestādēm gada beigās sasniedza 21.2 milj. latu (sk. 8. att.). Saistības pret to valstu kredītiestādēm, kuras nebija OECD valstis, veidoja 54.4% no saistībām pret kredītiestādēm. 1999. gada beigās situācija ievērojami mainījās – 63.2% no saistību pret kredītiestādēm kopsummas veidoja saistības pret OECD valstu kredītiestādēm. 1998. gadā būtiski mainījās saistību pret OECD valstu kredītiestādēm termiņstruktūra. 1999. gada beigās ilgtermiņa saistības veidoja lielāko daļu no saistībām pret OECD valstu kredītiestādēm. 1997. gada beigās saistības pret OECD valstu kredītiestādēm ar termiņu 1 gads un ilgāk bija 57.2% no šo saistību kopapjoma, bet 1999. gada beigās – jau 73.1%.

Kapitāls un rezerves

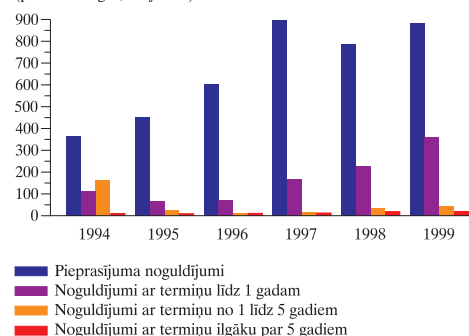
Saskaņā ar Latvijas Republikas likumdošanas aktu prasībām banku pašu kapitāls līdz 1996. gada 31. martam nedrīkstēja būt mazāks par 100.0 tūkst. latu, no 1996. gada 1. aprīļa – 1.0 milj. latu, no 1998. gada 1. aprīļa – 2.0 milj. latu, bet no 2000. gada 1. janvāra tas nedrīkst būt mazāks par 5.0 milj. eiro, pārrēķinot latos pēc Latvijas Bankas noteiktā eiro kursa. Likuma prasība veicināja pakāpenisku banku kapitāla un rezervju palielināšanu.

1997. gadā banku apmaksātā pamatkapitāla kopapjoms pie-

7. attēls

BANKĀS VEIKTO NOGULDĪJUMU TERMIŅSTRUKTŪRA

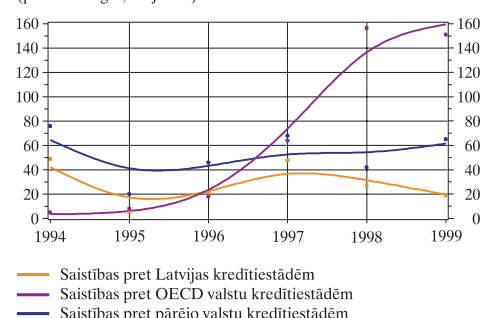
(perioda beigās; milj. latu)

8. attēls

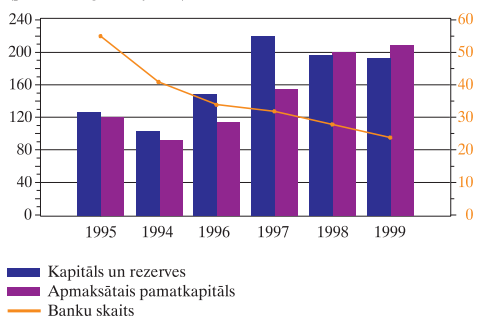
BANKU SAISTĪBAS PRET KREDĪTIESTĀDĒM

(perioda beigās; milj. latu)

9. attēls

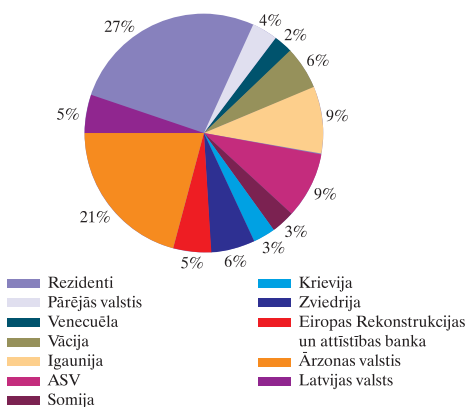
BANKU KAPITĀLS UN REZERVES
(perioda beigās; milj. latu)

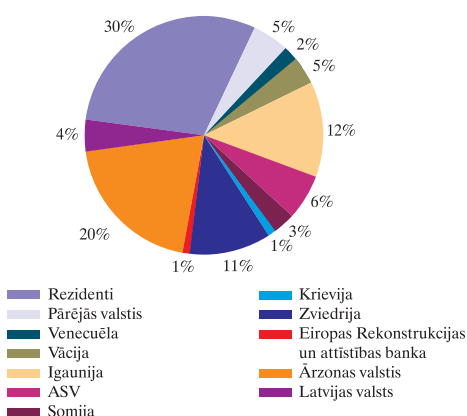
■ Kapitāls un rezerves
■ Apmaksātais pamatkapitāls
— Banku skaits

10. attēls

BANKU PAMATKAPITĀLA STRUKTŪRA
(1998. gada beigās; %)

(1999. gada beigās; %)

auga par 34.2%, 1998. gadā – par 29.6% (apmaksātā pamatkapitāla apjomu sk. 9. att.). 1999. gadā banku apmaksātā pamatkapitāla kopapjoms pieauga par 4.3%. 1998. gadā bankas cieta zaudējumus, tāpēc banku kapitāls un rezerves 1998. un 1999. gadā bija mazākas par apmaksāto pamatkapitālu.

1998. gada beigās ārvalstu kapitāla īpatsvars banku pamatkapitālā bija 67.7% (par 2.7 procentu punktiem vairāk nekā 1997. gada beigās; banku pamatkapitāla struktūras dinamiku sk. 10. att.). Ārvalstu ieguldījumi tika veikti 24 no 27 Latvijā reģistrētajām bankām, t.sk. 15 bankās ārvalstu akcionāriem piederēja vairāk nekā 50% no pamatkapitāla. 1999. gadā nedaudz (par 1.5 procentu punktiem) samazinājās ārvalstu kapitāla īpatsvars banku pamatkapitālā, un gada beigās tas bija 66.2%. 1999. gadā būtiski palielinājās Igaunijas un Zviedrijas kapitāla īpatsvars Latvijas banku pamatkapitālā (attiecīgi par 3.3 un par 5.0 procentu punktiem). Tas saistīts ar divu lielu Skandināvijas valstu banku – *Skandinaviska Enskilda Banken AB* un *FöreningsSparbanken AB (Swedbank)* – darbības paplašināšanos Baltijas finanšu tirgū. Pieauga nozīmīga ārvalstu investora – Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības bankas – līdzdalības Latvijas banku pamatkapitālā apjoms, tomēr tās līdzdalības īpatsvars samazinājās. Par 1.4% saruka Krievijas kapitāla apjoms un par 1.4 procentu punktiem – īpatsvars. ASV kapitāla apjoms palielinājās, bet tā īpatsvars samazinājās (par 3.5 procentu punktiem). Banku pamatkapitāla struktūrā iezīmējās pozitīva tendence – samazinājās ārzonas valstīs reģistrētu banku akcionāru un to īpašnieku uzņēmumu (uzņēmēj sabiedrību) skaits un šo ieguldītāju kapitāla īpatsvars banku pamatkapitālā.

Pelnītspēja

Banku peļņa, tām veiksmīgi pārvarot 1995. gada banku krīzes sekas, 1996. gadā bija 30.3 milj. latu. Šīs peļņas galvenais avots bija parāda vērtspapīros veikto ieguldījumu un ārvalstu valūtas konvertēšanas darījumu ienākumi (banku ienākumu un izdevumu dinamiku sk. 11. att.).

Banku 1997. gada peļņa sasniedza 46.0 milj. latu. Gandrīz divas reizes pieauga vērtspapīru tirdzniecības ienākumi. Uzlabojoties banku aktīvu kvalitātei, ievērojami samazinājās neto izdevumi uzkrājumiem.

Cenšoties gūt peļņu ar samērā lielu risku saistītajā NVS valstu tirgū, veicot ieguldījumus galvenokārt Krievijas valdības vērtspapīros, 1998. gadā bankas cieta ievērojamus zaudējumus. Zaudējumus cieta arī bankas, kuras bija aktīvi kreditējušas iekšzemes uzņēmumus, kuru ražoto preču un pakalpojumu noieta tirgi bija austrumu valstīs. Tomēr zaudējumi šo kredītu dēļ bija nesalīdzināmi mazāki nekā tie, kurus radīja ieguldījumi Krievijas valdības parādzīmēs. 1998. gada

beigās mēneša bilances pārskatos bankas uzrādīja 28.4 milj. latu zaudējumus. 1999. gada sākumā, kad daudzas Krievijas bankas kļuva maksātnespējīgas un nepildīja savas saistības, t.sk. nākotnes līgumus par Krievijas rubļu pirkšanu, tika veikta Krievijā izvietoto aktīvu pārvērtēšana. Tāpēc banku 1998. gada pārskatos, kuru iesniegšanas termiņš bija 1999. gada 31. marts, uzrādītie zaudējumi sasniedza 102.6 milj. latu.

Latvijas banku 1999. gada peļņa bija 17.9 milj. latu. Galvenie banku ienākumu avoti bija kredītu procentu ienākumi, komisijas naudas ienākumi un ārvalstu valūtu tirdzniecības ienākumi (attiecīgi 55.5%, 23.5% un 9.7% no kopējiem ienākumiem).

Palielinoties banku aktīviem, pieauga administratīvie izdevumi, īpaši – ieguldījumi modernajās banku tehnoloģijās, bet administratīvo izdevumu un aktīvu attiecība kopš 1995. gada samazinājās. 1998. un 1999. gadā šis rādītājs stabilizējās aptuveni 4% līmenī (sk. 12. att.).

Banku sektora aktīvu atdeve (ROA) 1995. un 1999. gadā bija 1%, bet 1996. un 1997. gadā – aptuveni 3%.

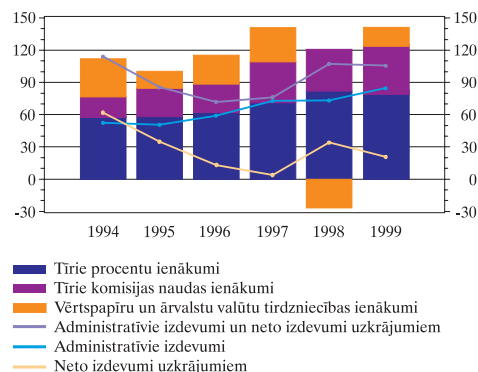
Kredītu kvalitāte

Bankas pakāpeniski pilnveidoja kredītriska pārvaldīšanu un labāk iepazīna kredītņēmējus. Lielāku uzmanību tās pievērsa aizņēmēju finansiālā stāvokļa un iespējamā kredīta nodrošinājuma kvalitātes novērtēšanai, īstenojot konservatīvāku kredītēšanas politiku. Bankas norakstīja to darbības sākumā izsniegtos un vēlāk kā zaudētus novērtētos kredītus, uzskatot tos par neatgūstamiem. Tādējādi 1997. gadā ieņēmumus nenesošu kredītu īpatsvars samazinājās līdz 10.1% no kredītportfeļa (sk. 13. att.).

Līdz 1998. gada 2. pusgadam nebija apliecinājuma tam, ka aktīvāka kredītēšana varētu būtiski pasliktināt banku izsniegto kredītu kvalitāti. Uzņēmumi bija kredīspējīgi un to attīstības perspektīvas – pietiekami labas, bet Krievijas finanšu krīze situāciju pasliktināja. Daudzi uzņēmumi zaudēja noieta tirgu Krievijā. 1999. gada sākumā eksporta apjoms uz Krieviju salīdzinājumā ar 1998. gada sākumu samazinājās aptuveni par 70%. Atrast jaunus noieta tirgus, sevišķi rietumos, ir grūtāk, un tam vajadzīgs zināms laiks. Tāpēc 1999. gada sākumā kredītu kvalitāte mainījās. 1998. gada beigās bija 6.3% ieņēmumus nenesošu kredītu, bet 1999. gada 1. pusgada beigās – 7.6%. 2. pusgadā pakāpeniski palielinājās eksporta apjoms, īpaši uz ES valstīm. Tāpēc samērā droši var prognozēt, ka kredītu kvalitāte pamazām turpinās uzlaboties. 1999. gada beigās banku kredītportfeļa kvalitāte bija šāda: 89.4% izsniegto kredītu bankas novērtēja kā standarta, 4.4% – kā uzraugāmos, bet 6.2% – kā ieņēmumus nenesošos kredītus.

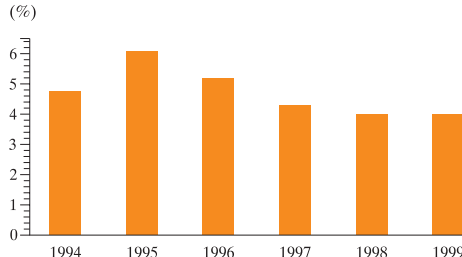
11. attēls

BANKU IENĀKUMI UN IZDEVUMI (milj. latu)

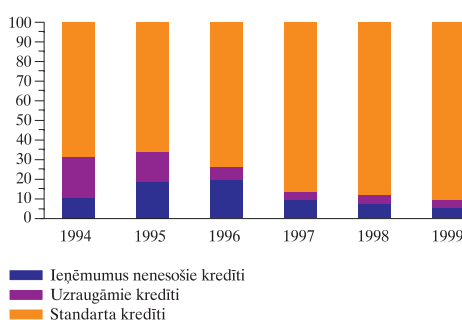
12. attēls

BANKU ADMINISTRATĪVO IZDEVUMU UN AKTĪVU ATTIECĪBA (%)

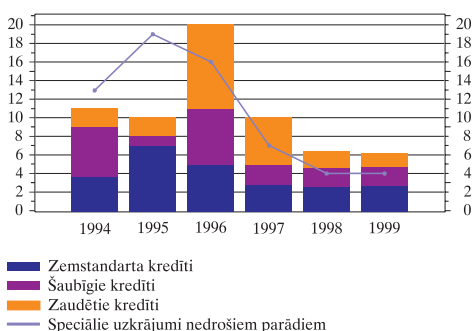
13. attēls

BANKU KREDĪTPORTFELIS (perioda beigās; %)

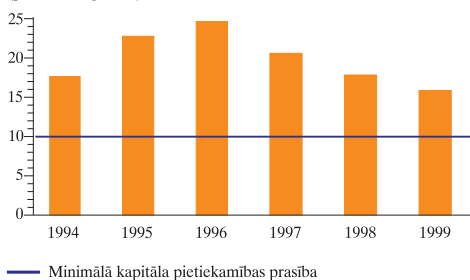
14. attēls

BANKU IEŅĒMUMUS NENESOŠIE KREDĪTI
(pret kredītu atlikumu; %)

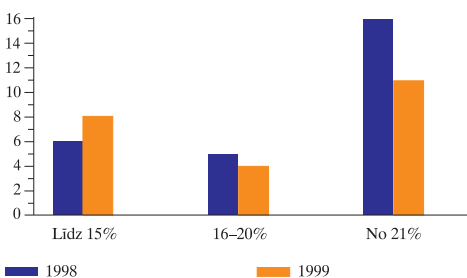
15. attēls

BANKU KAPITĀLA PIETIEKAMĪBA
(perioda beigās; %)

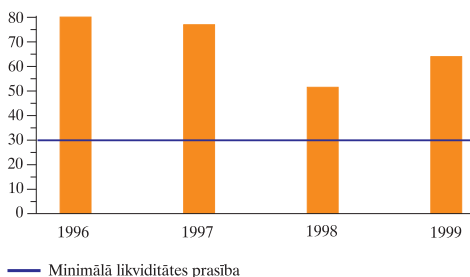
16. attēls

BANKU SKAITS
(dalījumā pēc kapitāla pietiekamības; perioda beigās)

17. attēls

BANKU LIKVIDITĀTE
(perioda beigās; %)

Būtiski augot kredītēšanas apjomam, vienlaikus samazinājās gan nedrošo aizdevumu īpatsvars kredītportfelī, gan to kopapjoms. Samērā liels (pēc rietumu standartiem) ieņēmumus nenesošo kredītu īpatsvars nerada draudus banku stabilitātei, jo šādiem kredītiem atbilstoši Latvijas Bankas stingrajām speciālo uzkrājumu veidošanas prasībām izveidoti pietiekami uzkrājumi (sk. 14. att.). 1999. gada beigās banku speciālie uzkrājumi nedrošiem parādiem bija 4.1% no izsniegto kredītu atlikuma.

Lielie riska darījumi

Saskaņā ar "Kredītiestāžu likumu" lielo riska darījumu (darījumi, kuru apjoms pārsniedz 10% no pašu kapitāla) kopapjoms nedrīkst pārsniegt kredītiestādes pašu kapitālu vairāk par astoņām reizēm. 1998. gada beigās lielo riska darījumu kopējuma attiecība pret banku pašu kapitālu bija 169.6%, bet 1999. gada beigās – 175.2%.

Kapitāla pietiekamība

Banku pašu kapitāla attiecība pret svērtu aktīvu un ārpusbilances posteņu kopējumu (kapitāla pietiekamība) nosaka ar risku saistīto aktīvu un ārpusbilances posteņu daļu, kurai vienmēr jābūt segtai ar pašu kapitālu. Saskaņā ar banku darbību regulējošajām prasībām kapitāla pietiekamība nedrīkst būt mazāka par 10%.

Latvijas banku kapitāla pietiekamības rādītājs ir augstāks nekā noteiktā minimālā kapitāla pietiekamības prasība (sk. 15. att.).

Banku kapitāla pietiekamības rādītāja samazināšanās pēc 1996. gada skaidrojama ar tādu aktīvu apjoma pieaugumu, kuriem ir paaugstināta riska pakāpe. Banku kredītportfeļa pieaugums ir ievērojams (no 1997. gada beigām līdz 1999. gada beigām – gandrīz trīs reizes). Turklāt 1998. gadā tika paaugstināta kapitāla pietiekamības rādītāja aprēķiniem izmantotā nosacītā riska pakāpe prasībām pret B zonas valstu centrālajām bankām un centrālajām valdībām šo valstu nacionālajā valūtā.

Analizējot banku dalījumu pēc kapitāla pietiekamības rādītāja, redzams, ka gandrīz pusei banku kapitāla pietiekamība ir vairāk nekā 20% (sk. 16. att.). Šo banku aktīvu īpatsvars banku kopējos aktīvos 1999. gada beigās bija 17.2%. Piecu lielāko banku, kuru aktīvi sasniedza 61.7% no banku aktīviem, kapitāla pietiekamība bija 10–15%.

Likviditātes risks

Latvijas Banka noteikusi, ka kredītiestādēm jāuztur likvidie aktīvi saistību izpildei pietiekamā apjomā, bet ne mazāk kā 30% no tekošo saistību kopējuma (minimālā likviditātes

prasība). Par likvīdiem aktīviem uzskatāmi šādi neapgrūtinātie aktīvi: nauda kasē, prasības uz pieprasījumu pret Latvijas Banku un maksāspējīgajām kredītiestādēm, tās prasības pret Latvijas Banku un maksāspējīgajām kredītiestādēm, kuru atlikušais atmaksas termiņš nepārsniedz 30 dienu, un noguldījumi ar citu termiņu, ja līgumā paredzēta iespēja izņemt šos noguldījumus pirms noteiktā termiņa (atskaitot līgumsodu par saistību pirmstermiņa izpildi, ja tāds paredzēts), ieguldījumi vērtspapīros, ja tiem ir pastāvīgs, neierobežots tirgus, t.i., tos var pārdot īsā laikā bez ievērojamiem zaudējumiem vai izmantot par nodrošinājumu kredītu saņemšanai. Tekošās saistības ir saistības uz pieprasījumu un saistības, kuru atlikušais termiņš nepārsniedz 30 dienu.

Bankām katru dienu jākontrolē likviditāte, jānovērtē un jāplāno aktīvu un saistību termiņstruktūra. Bankas uztur likvīdos aktīvus pietiekamā apjomā, un šī politika vērtējama kā piesardzīga (sk. 17. att.). 1996. un 1997. gadā, kad banku aktīvu ievērojamo daļu veidoja likvīdie Krievijas valdības vērtspapīri, banku likviditāte bija augstāka. Tā ievērojami samazinājās pēc 1998. gada augusta notikumiem Krievijas finanšu tirgū. 1999. gadā banku likviditāte palielinājās.

Sakarā ar banku vēlmi nodrošināties pret 2000. gada datorproblēmas iespējamajām sekām 1999. gada beigās to likvīdo aktīvu apjoms sasniedza 64% no tekošo saistību kopsummas. Turklāt prasības pret OECD valstu kredītiestādēm sasniedza 45% no likvīdajiem aktīviem.

Banku aktīvu un pasīvu termiņstruktūra liecina par piesaistīto resursu uz pieprasījumu pārpalikumu un ar termiņu no 3 mēnešiem un ilgāk piesaistīto resursu iztrūkumu attiecībā pret aktīvu izvietojumu (sk. 18. att.). 1999. gadā bija vērojama pozitīva tendence – pieauga īstermiņa resursu (no 3 mēnešiem līdz 1 gadam) apjoms.

Vairākas bankas 1998. gadā veiksmīgi sāka piesaistīt ilgtermiņa ārvalstu finansējumu (sk. 19. att.). To saistību, kuru termiņš ir ilgāks par 1 gadu, īpatsvara pieaugums ļāva bankām aktivizēt ilgtermiņa kredītēšanu.

Valūtas risks

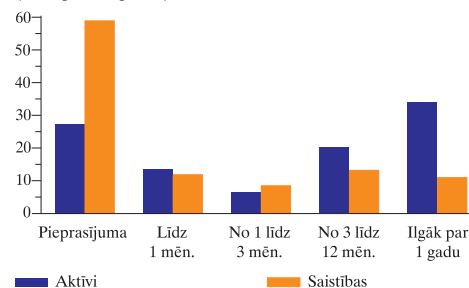
"Kredītiestāžu likumā" noteikti ārvalstu valūtas pozīciju ierobežojumi kredītiestādēm (ārvalstu valūtu atklātā pozīcija atsevišķā ārvalstu valūtā nedrīkst pārsniegt 10% no pašu kapitāla, bet kopumā visās ārvalstu valūtās – 20% no pašu kapitāla).

Banku aktīvu un pasīvu valūtu dalījums (sk. 20. un 21. att.) liecina, ka bankas piesardzīgi pārvalda valūtas risku un nepārsniedz "Kredītiestāžu likumā" noteiktos ārvalstu valūtas pozīciju ierobežojumus.

1998. gadā atsevišķu banku aktīvos Krievijas valdības

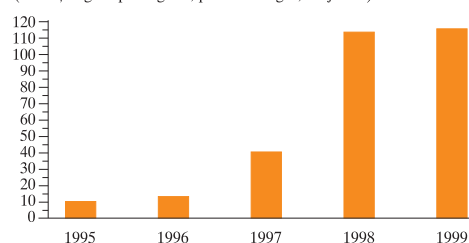
18. attēls

BANKU AKTĪVU UN SAISTĪBU TERMIŅSTRUKTŪRA (1999. gada beigās; %)

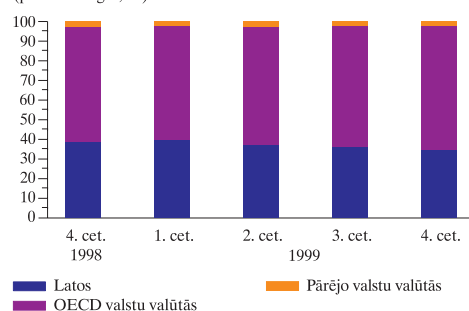
19. attēls

SAISTĪBAS PRET OECD VALSTU KREDĪTIESTĀDĒM (termiņš ilgāks par 1 gadu; perioda beigās; milj. latu)

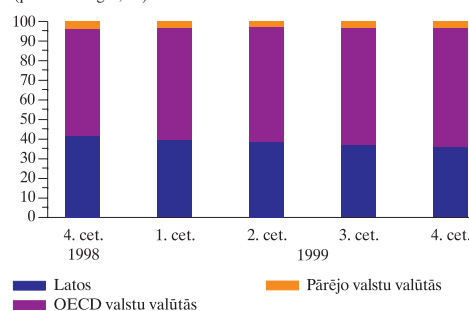
20. attēls

BANKU AKTĪVI VALŪTU DALĪJUMĀ (perioda beigās; %)

21. attēls

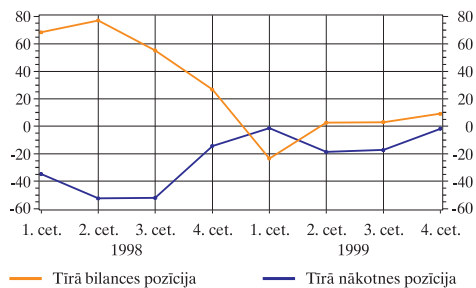
BANKU PASĪVI VALŪTU DALĪJUMĀ (perioda beigās; %)

22. attēls

**ĀRVALSTU VALŪTAS TĪRĀ BILANCES POZĪCIJA
UN TĪRĀ NĀKOTNES POZĪCIJA**

(perioda beigās; milj. latu)

vērtspapīru īpatsvars bija līdz 10%. Veidojās atklātā bilances pozīcija Krievijas rubļos, kuru bankas sedza ar noslēgtajiem nākotnes līgumiem (sk. 22. att.). 1999. gada sākumā šo darījumu apjoms ievērojami samazinājās, tātad samazinājās ārvalstu valūtas tīrās bilances pozīcijas apjoms, un, sākot ar 1999. gada 2. ceturksni, ārvalstu valūtas tīrā bilances pozīcija bija nenozīmīga.

Ārvalstu valūtas ārpusbilances un nākotnes līgumu posteņu attiecība pret banku aktīvu kopapjomu 1998. gada beigās bija 1.5%, bet 1999. gada beigās – 0.2%.

KRĀJAIZDEVU SABIEDRĪBU DARBĪBA

Līdz 1999. gada 31. decembrim licences kredītiestādes darbībai bija saņēmušas 11 krājaizdevu sabiedrības, bet divas no tām vēl nebija reģistrētas Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā un uzsākušas darbību.

Kooperatīvajām krājaizdevu sabiedrībām ir divējāda loma. Tās ir uzņēmēj sabiedrības, kas dibinātas, lai veiktu kredītiestādes darbību un sniegtu saviem biedriem finanšu pakalpojumus. Tām arī jāstimulē iedzīvotāju ekonomiskā aktivitāte, īpaši Latvijas lauku rajonos. Krājaizdevu sabiedrību darbības mērķis nav peļņas gūšana, bet gan savu biedru ekonomisko un sociālo vajadzību apmierināšana.

Latvijā 1998. un 1999. gadā krājaizdevu sabiedrību darbība aktivizējās – izveidojās vairākas jaunas sabiedrības. Tomēr krājaizdevu sabiedrību aktīvi gan 1998., gan 1999. gadā veidoja tikai 0.03% no kredītiestāžu aktīviem (iepriekšējos gados – vēl mazāk).

Krājaizdevu sabiedrību aktīvi ik gadu stabili pieauga (1997.–1999. gadā – gandrīz divas reizes) un 1999. gada beigās sasniedza 677.2 tūkst. latu (sk. 23. att.). To nodrošināja krājaizdevu sabiedrību biedru naudas līdzekļu pieplūdums noguldījumu veidā.

Krājaizdevu sabiedrību galvenais darbības veids ir kredītēšana, un to biedriem izsniegto kredītu īpatsvars krājaizdevu sabiedrību aktīvos stabili ir lielākā aktīvu daļa (1997. gada beigās – 88.0%, 1998. gada beigās – 89.7%, 1999. gada beigās – 84.1%).

Krājaizdevu sabiedrību kredītportfelis 1997. gada beigās bija 298.3 tūkst. latu. 1998. gadā tas palielinājās par 62.8%, sasniedzot 485.6 tūkst. latu. 1999. gadā kredītportfelis pieauga par 17.3% (līdz 569.5 tūkst. latu).

Krājaizdevu sabiedrības galvenokārt izsniedz īstermiņa kredītus. 1999. gadā strauji (līdz 304.9 tūkst. latu) pieauga izsniegto kredītu ar termiņu no 3 līdz 6 mēnešiem apjoms.

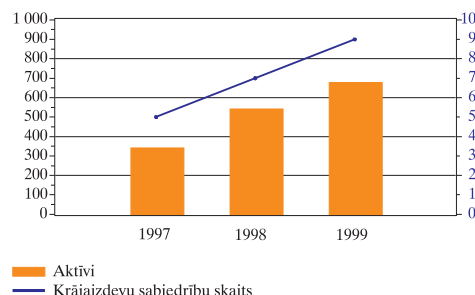
Ieņēmumus nenesošie aktīvi veido samērā nelielu daļu no krājaizdevu sabiedrību aktīviem. Pieaugot kredītu apjomam, palielinājās ieņēmumus nenesošo aktīvu īpatsvars (2.1% no kredītu kopapjoma; sk. 24. att.).

Krājaizdevu sabiedrību kredītportfelī liels bija uzraugāmo kredītu īpatsvars (1999. gada beigās – 83.7%). To noteica Latvijas Bankas stingrās kredītu kvalitātes novērtēšanas prasības un krājaizdevu sabiedrību īstenotā piesardzīgā kredītu novērtēšana.

Saskaņā ar Latvijas Bankas regulējošajām prasībām uzraugāmajiem kredītiem jāveido 10% speciālo uzkrājumu. Tāpēc kredītiem izveidoto speciālo uzkrājumu īpatsvars bija ievē-

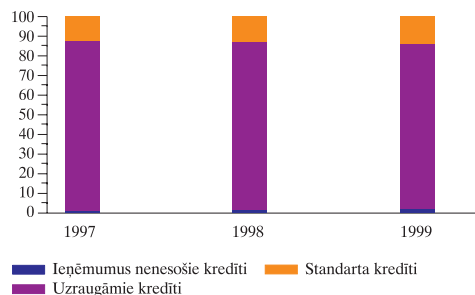
23. attēls

KRĀJAIZDEVU SABIEDRĪBU AKTĪVI (perioda beigās; tūkst. latu)

24. attēls

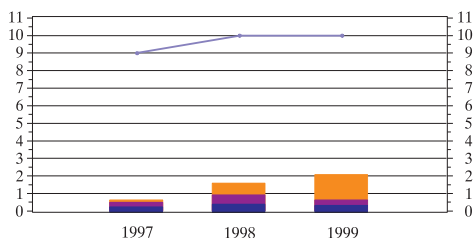
KRĀJAIZDEVU SABIEDRĪBU KREDĪTPORTFELIS (perioda beigās; %)

25. attēls

KRĀJAIZDEVU SABIEDRĪBU IEŅĒMUMUS NENESOŠIE KREDĪTI

(pret kredīta atlikumu; %)

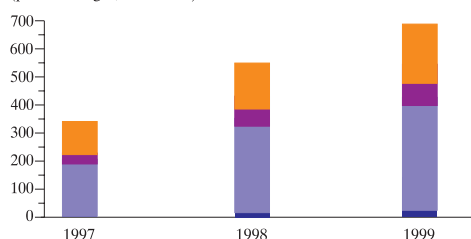

■ Zemstandarta kredīti
 ■ Šaubīgie kredīti
 ■ Zaudētie kredīti
 — Speciālie uzkrājumi nedrošiem parādiem

26. attēls

KRĀJAIZDEVU SABIEDRĪBU PASĪVI

(perioda beigās; tūkst. latu)

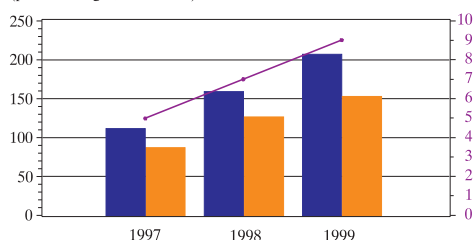

■ Saistības pret Latvijas kredītiestādēm
 ■ Biedru noguldījumi
 ■ Pārējās saistības
 ■ Kapitāls un rezerves

27. attēls

KRĀJAIZDEVU SABIEDRĪBU KAPITĀLS UN REZERVES

(perioda beigās; tūkst. latu)

■ Kapitāls un rezerves
 ■ Apmaksātais pamatkapitāls
 — Krājaizdevu sabiedrību skaits

rojami lielāks nekā ieņēmumus nenesošo kredītu īpatsvars (sk. 25. att.). Vienlaikus neto izdevumi uzkrājumiem nedrošajiem parādiem, pieaugot kredītportfelim, samazinājās. Tas liecina par izsniegto kredītu augstu kvalitāti.

Latvijas krājaizdevu sabiedrību pasīvu struktūrā būtiskas pārmaiņas nenotika, un lielāko to daļu veidoja šo sabiedrību biedru noguldījumi (sk. 26. att.). Pieaugot saistību kopapjomam, noguldījumu atlikums pieauga divas reizes – no 186.9 tūkst. latu 1997. gada beigās līdz 376.8 tūkst. latu 1999. gada beigās. Noguldījumu lielais īpatsvars un atlikuma pieaugums liecina par krājaizdevu sabiedrību biedru skaita palielināšanos un uzticēšanos krājaizdevu sabiedrībām.

Saskaņā ar "Kredītiestāžu likuma" prasībām krājaizdevu sabiedrību minimālajam dibināšanas kapitālam līdz 1996. gada 31. decembrim bija jābūt ne mazākam par 5 000 latu, no 1997. gada 1. janvāra – ne mazākam par 10 000 latu, bet no 1998. gada 1. janvāra – ne mazākam par 20 000 latu. 1996. gada beigās ar ES finansiālu atbalstu tika nodibinātas trīs krājaizdevu sabiedrības, kuru dibināšanas kapitāls bija 5 000 latu. 1997. gadā jaundibināmās sabiedrības nevarēja nodrošināt šo "Kredītiestāžu likuma" prasību ievērošanu. Novērtējot krājaizdevu sabiedrību darbību un iespējas, Latvijas Republikas Saeimas 30.10.1997. pieņemtajos "Kredītiestāžu likuma" grozījumos noteikts, ka krājaizdevu sabiedrību minimālajam dibināšanas kapitālam jābūt ne mazākam par 2 000 latu. Šis noteikums ir spēkā arī pašlaik.

Kaut gan minimālais dibināšanas kapitāls tika samazināts, krājaizdevu sabiedrību skaits līdz 1999. gadam būtiski nepieauga. Krājaizdevu sabiedrībai, kuras pamatkapitāls ir mazāks par 10 000 latu, ir visai grūti nodrošināt pilnvērtīgu darbību, jo šāda sabiedrība nespēj apmierināt biedru pieprasījumu pēc kredītiem un savu izdevumu segšanai ir spiesta noteikt ļoti augstas kredītprocentu likmes, tāpēc nevar veiksmīgi attīstīties.

Latvijā, pieaugot krājaizdevu sabiedrību skaitam, proporcionāli pieauga arī to apmaksātais pamatkapitāls un kapitāla un rezervju apjoms (sk. 27. att.). 1997. gada beigās kapitāla un rezervju īpatsvars pasīvu kopapjomā bija 33.0% (111.8 tūkst. latu), 1998. gada beigās – 29.4% (159.0 tūkst. latu) un 1999. gada beigās – 30.5% (206.8 tūkst. latu). Pieaugumu nodrošināja ne tikai apmaksātā pamatkapitāla pieaugums, bet arī krājaizdevu sabiedrību peļņa.

Latvijas krājaizdevu sabiedrību galvenais peļņas avots bija izsniegto kredītu procentu ienākumi: 1997. gadā – 13.9 tūkst. latu, 1998. gadā – 11.0 tūkst. latu un 1999. gadā – 21.0 tūkst. latu. Pieaugot krājaizdevu sabiedrību aktīvu kopapjomam, būtiski pieauga tīrie izsniegto kredītu procentu ienākumi: 1997. gadā – 53.2 tūkst. latu, 1998. gadā – 67.9 tūkst. latu un 1999. gadā – 86.4 tūkst. latu (sk. 28. att.).

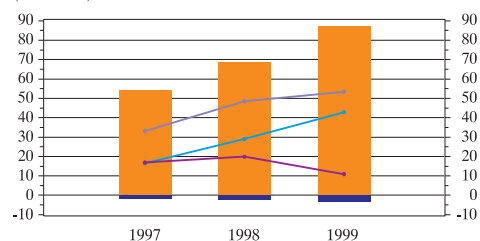
Lielākie bija administratīvie izdevumi. Nedaudz pieauga arī to attiecība pret aktīvu kopapjomu. 1997. gadā šī attiecība bija 4.8%, 1998. gadā – 5.3% un 1999. gadā – 6.3%. Administratīvo izdevumu pieaugums saistīts ar krājaizdevu sabiedrību aktīvu pieaugumu un tādējādi arī ar personāla atalgojuma un pārējo administratīvo izdevumu pieaugumu.

1999. gada beigās krājaizdevu sabiedrību kapitāla pietiekamība bija 34.8% (saskaņā ar "Kredītiestāžu likumā" noteikto kapitāla pietiekamība nedrīkst būt mazāka par 10%).

28. attēls

KRĀJAIZDEVU SABIEDRĪBU IENĀKUMI UN IZDEVUMI

(tūkst. latu)

- Tīrie procentu ienākumi
- Tīrie komisijas naudas izdevumi
- Administratīvie izdevumi un neto izdevumi uzkrājumiem
- Administratīvie izdevumi
- Neto izdevumi uzkrājumiem

PIELIKUMI

1. pielikums

Kredītiestāžu skaits Latvijā (1991–1999)

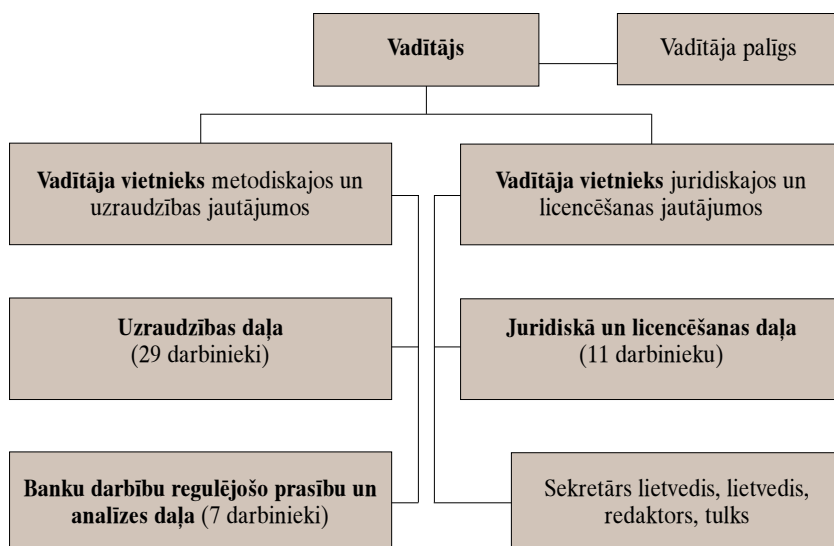
	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Kredītiestādes	14	51	63	58	43	39	37	35	35
Bankas	–	50	62	55	41	34	31	27	23
Ārvalstu banku nodaļas (filiāles)	–	–	–	1	1	1	1	1	1
Krājaizdevu sabiedrības	–	1	1	2	1	4	5	7	11
Ārvalstu banku pārstāvniecības	–	–	–	1	1	1	1	1	1

2. pielikums

Latvijas Bankas izsniegto licenču kredītiestādes darbībai skaits (1991–1999)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Izsniegtas licences	14	37	16	5	1	5	1	2	4
Bankām	14	36	16	1	–	2	–	–	–
Ārvalstu banku nodaļām (filiālēm)	–	–	–	1	–	–	–	–	–
Krājaizdevu sabiedrībām	–	1	–	2	1	3	1	2	4
Izsniegta atļauja ārvalstu bankas pārstāvniecības atvēršanai	–	–	–	1	–	–	–	–	–
Atsauktas licences	–	–	4	9	16	9	3	4	4
Bankām	–	–	4	8	14	9	3	4	4
Krājaizdevu sabiedrībām	–	–	–	1	2	–	–	–	–

3. pielikums

Latvijas Bankas Kredītiestāžu uzraudzības pārvaldes struktūra

4. pielikums

Latvijas Republikā reģistrēto kredītiestāžu saraksts¹

BANKAS		
1.	Akciju sabiedrība "Aizkraukles banka" ²	Skolas ielā 8, Aizkrauklē, LV-5100 Tālr.: 701 5600, 768 6444 Fakss 701 5601
2.	Akciju sabiedrība "Baltijas Starptautiskā banka"	Kalēju ielā 43, Rīgā, LV-1050 Tālr.: 721 0172, 722 2789, 721 1426 Fakss 721 6870
3.	Akciju komercbanka "Baltijas Tranzītu banka"	13. janvāra ielā 3, Rīgā, LV-1050 Tālr.: 702 4701, 702 4725 Fakss: 721 1423, 721 1985
4.	Akciju sabiedrība "Hansabanka"	Kaļķu ielā 26, Rīgā, LV-1050 Tālr. 702 4444 Fakss 702 4400
5.	Akciju sabiedrība "Latvijas Biznesa banka"	M. Pils ielā 3, Rīgā, LV-1050 Tālr.: 721 1151, 732 5796, 722 6486 Fakss 722 0249
6.	Akciju sabiedrība "Latvijas Ekonomiskā komercbanka"	E. Birznieka-Upīša ielā 21, Rīgā, LV-1011 Tālr.: 722 1376, 704 1101 Fakss: 721 0654, 704 1111
7.	Valsts akciju sabiedrība "Latvijas Hīpotēku un zemes banka"	Doma laukumā 4, Rīgā, LV-1977 Tālr.: 722 8866, 777 4022 Fakss 782 0143
8.	Akciju sabiedrība "Latvijas Krājbanka"	Palasta ielā 1, Rīgā, LV-1954 Tālr.: 709 2020, 709 2001 Fakss 721 2083
9.	Akciju sabiedrība "Latvijas tirdzniecības banka"	Trijādības ielā 4, Rīgā, LV-1048 Tālr.: 761 3608, 761 1032 Fakss: 786 0077, 761 3663
10.	Akciju sabiedrība "Latvijas Unibanka"	Pils ielā 23, Rīgā, LV-1050 Tālr.: 721 5535, 721 5795 Fakss 721 5335
11.	Akciju sabiedrība "Māras banka"	Lāčplēša ielā 75, Rīgā, LV-1011 Tālr.: 728 4505, 728 6661 Fakss 728 2788
12.	Akciju sabiedrība "MeritaNordbanken Latvia" ³	Kaļķu ielā 15, Rīgā, LV-1050 Tālr. 709 6200 Fakss 782 0325
13.	Akciju sabiedrība "Multibanka"	Elizabetes ielā 57, Rīgā, LV-1772 Tālr.: 728 9546, 728 2487, 728 4374 Fakss 507 1300

¹ Kredītiestādes, kurām 1999. gada beigās bija Latvijas Bankas izsniegtā licence kredītiestādes darbībai.² Ar 2000. gada 12. maiju – Elizabetes ielā 23, Rīgā, LV-1010.³ 2000. gada 26. maijā reorganizēta. 2000. gada 22. martā darbu sāka *Merita Bank Plc*. Rīgas filiāle Kaļķu ielā 15, Rīgā, LV-1050.

4. pielikuma turpinājums

14.	Akciju sabiedrība "Ogres komercbanka"	Brīvības ielā 36, Ogrē, LV-5001 Tālr.: 50 22278, 50 45554 Fakss 507 1300
15.	Akciju sabiedrība "Parekss-banka"	Smilšu ielā 3, Rīgā, LV-1522 Tālr. 701 0000 Fakss 701 0001
16.	Akciju sabiedrība banka "Paritāte"	Tērbatas ielā 4, Rīgā, LV-1134 Tālr.: 728 8433, 704 1300 Fakss 728 2981
17.	Akciju sabiedrība "Pirmā Latvijas Komercbanka"	Smilšu ielā 6, Rīgā, LV-1803 Tālr.: 701 5237, 701 5214 Fakss: 782 0080, 732 3449, 732 2521
18.	Akciju sabiedrība "Rietumu Banka"	Brīvības ielā 54, Rīgā, LV-1011 Tālr.: 702 5555, 702 5284 Fakss 702 5588
19.	Akciju sabiedrība "Saules banka"	Smilšu ielā 16, Rīgā, LV-1873 Tālr.: 722 4541, 702 0500 Fakss 702 0505
20.	Akciju sabiedrība "Trasta komercbanka"	Miesnieku ielā 9, Rīgā, LV-1050 Tālr. 702 7777 Fakss: 702 7700, 702 7729
21.	Akciju sabiedrība "VEF banka"	Brīvības gatvē 197, Rīgā, LV-1039 Tālr.: 755 3687, 755 6774 Fakss: 782 1331, 755 1124
22.	Akciju sabiedrība komercbanka "Ventspils Apvienotā Baltijas Banka" ¹	Kuldīgas ielā 25a, Ventspilī, LV-3600 Tālr. 36 02100 Fakss 36 02148
23.	Akciju sabiedrība "Vereinsbank Rīga"	Elizabetes ielā 63, Rīgā, LV-1050 Tālr. 708 5500 Fakss 708 5507
ĀRVALSTU BANKAS NODAĻA		
1.	<i>Société Générale</i> (Francija) Rīgas nodaļa ²	Brīvības ielā 55, Rīgā, LV-1010 Tālr. 731 0051 Fakss 731 0060
KRĀJAIZDEVU SABIEDRĪBAS		
1.	Kooperatīvā krājaizdevu sabiedrība "Dzelzceļnieks KS"	Turģeņeva ielā 14, Rīgā, LV-1050 Tālr.: 583 2211, 583 3458 Fakss 583 3458
2.	Kooperatīvā krājaizdevu sabiedrība "Jūrnieku forums" ³	Elizabetes ielā 1, Rīgā, LV-1010 Tālr. 702 0163

¹ 2000. gada 8. jūnijā reorganizēta, pievienojot a/s "Hansabanka".² Latvijas Banka ar 2000. gada 2. maiju atsauca licenci kredītiestādes darbībai sakarā ar tās pašlikvidāciju.³ Licence kredītiestādes darbībai izsniegta 1999. gada 11. novembrī. Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā reģistrēta 2000. gada 6. janvārī.

4. pielikuma turpinājums

3.	Kooperatīvā krājaizdevu sabiedrība "Līgatnes Druva"	"Birzēs", Līgatnes pagastā, Cēsu rajonā, LV-4108 Tālrunis: 41 55901 Fakss: 41 55636
4.	Kooperatīvā sabiedrība "Rucavas krājaizdevu sabiedrība"	Rucavas pagasta padomes telpās, Rucavas pagastā, Liepājas rajonā, LV-3477 Tālrunis: 34 94506, 34 94683, 34 94507 Fakss: 34 86388
5.	Kooperatīvā sabiedrība "Skolu krājaizdevu sabiedrība"	Mednieku ielā 7, Rīgā, LV-1010 Tālrunis: 733 2549, 245 0621
6.	Pūņu Kooperatīvā krājaizdevu sabiedrība	Valdgailes pagasta padomes telpās, Valdgailes pagastā, Talsu rajonā, LV-3253 Tālrunis: 32 95732 Fakss: 32 95772
7.	Raunas Kooperatīvā krājaizdevu sabiedrība	Parka ielā 4, Raunas pagastā, Cēsu rajonā, LV-4131 Tālrunis: 41 20777, 41 77489 Fakss: 41 77260
8.	Rūjienas Kooperatīvā krājaizdevu sabiedrība	Raiņa ielā 3, Rūjienā, Valmieras rajonā, LV-4240 Tālrunis: 42 63696, 42 25804 Fakss: 42 63149
9.	Tauresnes Kooperatīvā krājaizdevu sabiedrība	Gaujas ielā 5-2, Tauresnes pagastā, Cēsu rajonā, LV-4119 Tālrunis: 41 66793
10.	Veselavas Kooperatīvā krājaizdevu sabiedrība	"Viesturos", Veselavas pagastā, Cēsu rajonā, LV-4116 Tālrunis: 41 92232, 41 92270 Fakss: 41 92232
11.	Zosēnu Kooperatīvā krājaizdevu sabiedrība ¹	Zosēnu pagasta padomes telpās, "Jūrmiekos", Zosēnu pagastā, Cēsu rajonā, LV-4133 Tālrunis: 41 69235, 41 69285, Fakss: 41 69235

¹ Licence kredītiestādes darbībai izsniegta 1999. gada 23. decembrī. Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā reģistrēta 2000. gada 14. februārī.

